

Stručná gramatika nizozemského jazyka

**(Pracovní verze v nizozemštině k testování v 3. ročníku KNI FF UP
a v 2. ročníku ÚGNN FF MU)**

**Wilken Engelbrecht
Pavína Knap-Dlouhá**

(s příspěvím Marty Kostecké)

Olomouc 2010

Taalkundig ontleden (morfologie) – zimní semestr “Nizozemská mluvnice 1”

1. a 2. týden – úvod a teorie

Literatuur:

W. Haeseryn aj., *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Groningen: Nijhoff 1997²

A. Florijn, *De regels van het Nederlands*. Groningen: Wolters-Noordhoff 2001

W. Vandeweghen, *Grammatica van de Nederlandse zin*, Leuven: Garant 2004³

E. Lotko, *Slovník lingvistických termínů pro filology*, Olomouc: UP 2003² (pro českou terminologii)

Terminologie van de Nederlandse grammatica

A. Taalkundig ontleden (morfologický rozbor)

werkwoord	verbum	sloveso
bijwoord	adverbium	příslovce
zelfstandig naamwoord	substantivum	podstatné jméno
lidwoord	artikel	<i>člen</i>
bijvoeglijk naamwoord	adiectivum	přídavné jméno
voornaamwoord	pronomen	zájmeno
telwoord	numerale	číslovka
voorzetsel	prepositie	předložka
voegwoord	conjunctie	spojka
tussenwerpsel	interjectie	citoslovce
<i>partikel</i>	<i>partikel</i>	částice

B. Redekundig ontleden (větný rozbor)

onderwerp	subject	podmět
gezegde	predicaat	přísudek rozvitý
persoonsvorm		časovaná část přísudku
naamwoordelijk deel	predicaatsnomen	přísudek jmenný
lijdend voorwerp	direct object	předmět přímý
indirect voorwerp	indirect object	předmět nepřímý
voorzetselvoorwerp	prepositioneel object	předmět předložkový
oorzakelijk voorwerp		předmět důvodový
predicatief complement		predikativní atribut
specificerend complement		specifikující přídavek (doplňek)
bepaling van gesteldheid		určení jakosti
bijwoordelijke bepaling		přísloušné určení
bepaling van modaliteit		modální přísloušné určení

3. a 4. tyden - sloveso

WERKWOORD

Het Nederlandse werkwoord is gebouwd volgens het principe van een werkwoordstam (kořen), waaraan uitgangen (koncovka) worden gekoppeld. Omdat het Nederlands geen ingesloten onderwerp meer kent, vormen de persoonlijke voornaamwoorden vaak een soort voorvoegsel. Meestal worden ze fonetisch als één geheel met het werkwoord uitgesproken.

We onderscheiden **sterke werkwoorden** die een presensstam en een preteritumstam hebben, gevormd door "Ablaut" (klinkerverandering, střídání vokálů v kořenu slovesa) en de nieuwere **zwakke werkwoorden** die maar één stam hebben en alle vormen met uitgangen maken.

Vormen:

Tegenwoordige tijd (o.t.t.):

Standaard (zwakke en sterke werkwoorden):

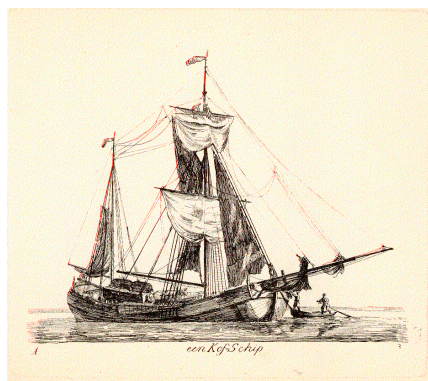
	zwakke werkwoorden				sterke werkwoorden			
	enkelvoud		meervoud		enkelvoud		meervoud	
	suffix		suffix		suffix		suffix	
1	-	ik werk	-en	wij werken	-	ik ga	-en	wij gaan
2	-(t)	jij werkt	-en	jullie werken	-(t)	jij gaat	-en	jullie gaan
3	-t	hij werkt	-en	zij werken	-t	hij gaat	-en	zij gaan
u	-t	u werkt			-t	u gaat		

Modale en onregelmatige werkwoorden:

werkwoord	<i>zijn</i>	<i>hebben</i>	<i>worden</i>	<i>zullen</i>	<i>willen</i>	<i>kunnen</i>	<i>mogen</i>	<i>laten</i>	<i>moeten</i>
ik	ben	heb	word	zal	wil	kan	mag	laat	moet
jij	bent	hebt	wordt	zal zult	wilt	kan kunt	mag	laat	moet
hij/zij/het	is	heeft	wordt	zal	wil	kan	mag	laat	moet
u	bent is	hebt heeft	wordt	zal zult	wilt	kan kunt	mag	laat	moet
wij	zijn	hebben	worden	zullen	willen	kunnen	mogen	laten	moeten
jullie	zijn	hebben	worden	zullen	willen	kunnen	mogen	laten	moeten
zij	zijn	hebben	worden	zullen	willen	kunnen	mogen	laten	moeten

Verleden tijd (o.v.t.):

Zwakke werkwoorden:

Zwakke werkwoorden (slabá slovesa) hebben een stam die onveranderlijk is en maar de uitgang aan vast wordt geplakt.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen werkwoorden, waarvan de stam eindigt op een stemloye consonant (*t, k, f, s, ch, p*), dwz. de consonanten die voorkomen in 't *kofschip* (zie plaatje) en de andere zwakke werkwoorden. Deze categorie is nog productief: alle nieuwe werkwoorden zijn zwak en sommige sterke werkwoorden hebben de neiging zwak te worden.

type		standaard	zwakke werkwoorden op stemloze consonant ('t kofschip)					
			stam op -t	stam -k	stam -f	stam -s	stam -ch	stam -p
werkwoord		<i>studeren</i>	<i>praten</i>	<i>koken</i>	<i>blaffen</i>	<i>kussen</i>	<i>lachen</i>	<i>kloppen</i>
enkelvoud	-de -te	studeerde	praatte	kookte	blafte	kuste	lachte	klopte
meervoud	-den -ten	studeerden	praatten	kookten	blaften	kusten	lachten	klopten

Sterke werkwoorden

hebben in het enkelvoud alleen de sterke stam (+ 0) en in het meervoud stam + **-en**:

klasse	ij-e-e ie-o-o	ui-o-o e-o-o	e-o-o (kort) e-a-o	e-a-e i-a-e	a-oe-a	(x)-ie-(x) (lang) (x)-ie-(x) (kort)
werkw	<i>begrijpen</i> <i>bieden</i>	<i>besluiten</i> <i>bewegen</i>	<i>gelden</i> <i>breken</i>	<i>eten</i> <i>bidden</i>	<i>dragen</i>	<i>houden</i> <i>helpen</i>
enkelv	begreep bood	besloot bewoog	gold brak	at bad	droeg	hiel hielp
meerv	begrepen boden	besloten bewogen	golden braken	aten baden	droegen	hielden hielpen

Onregelmatige werkwoorden

als de sterke werkwoorden, maar met aparte vormen:

werkwoord	<i>zijn</i>	<i>hebben</i>	<i>worden</i>	<i>zullen</i>	<i>willen</i>	<i>kunnen</i>	<i>mogen</i>	<i>moeten</i>
enkelvoud	was	had	werd	zou	wilde wou	kon	mocht	moest
meervoud	waren	hadden	werden	zouden	wilden (wouden)	konden	mochten	moesten

Voltooid tegenwoordige en verleden tijd

Hulpwerkwoord van tijd in o.t.t. of o.v.t. (*hebben* of *zijn*) + verleden (voltooid) deelwoord.

Werkwoorden van beweging of verandering krijgen hulpwerkwoord *zijn* als die verandering of beweging wordt uitgedrukt. Anders hebben zij net als de overige werkwoorden meestal als hulpwerkwoord *hebben*.

Zwakke werkwoorden hebben een verleden deelwoord met prefix **ge-** en een suffix **-d** of **-t**. De werkwoorden van 't kofschip krijgen een **-t**.

v.t.t.: ik **heb geleerd**, ik **ben** naar Amsterdam **gereisd**
ik **heb gemaakt**, ik **ben** naar de overkant **gesurft**.

v.v.t.: ik **had geklaagd**, de bloem **was** uitgebloeid
ik **had getrapt**, het huis **was** ingestort

Sterke werkwoorden hebben een verleden deelwoord met prefix **ge-** en een suffix **-en**:

v.t.t.: ik **heb geroken** (van *ruiken*), ik **ben** naar Parijs **gevlogen** (van *vliegen*).
v.v.t.: ik **had geweven** (van *wrijven*), ik **was** naar boven **geklommen** (van *klimmen*)

Toekomstige tijd:

Hulpwerkwoord *zullen* in o.t.t. + infinitief van het hoofdwkwoord (o.t.t.t.)

Hulpwerkwoord *zullen* in o.t.t. + *hebben/zijn* + verleden deelwoord van het hoofdwerkwoord (v.t.t.t.)

o.t.t.t.: ik **zal** leren

ik **zal** weggaan

v.t.t.t.: ik **zal hebben geleerd**

ik **zal zijn weggegaan**

ik **zal geleerd hebben**

ik **zal weggegaan zijn**

Conditionalis:

Hulpwerkwoord *zullen* in o.v.t. + infinitief van het hoofdwerkwoord (o.v.t.t.)

Hulpwerkwoord *zullen* in o.v.t. + *hebben/zijn* + verleden deelwoord van het hoofdwerkwoord (v.v.t.t.)

o.v.t.t.: ik **zou** kopen

ik **zou** vliegen

v.v.t.t.: ik **zou hebben gekocht**

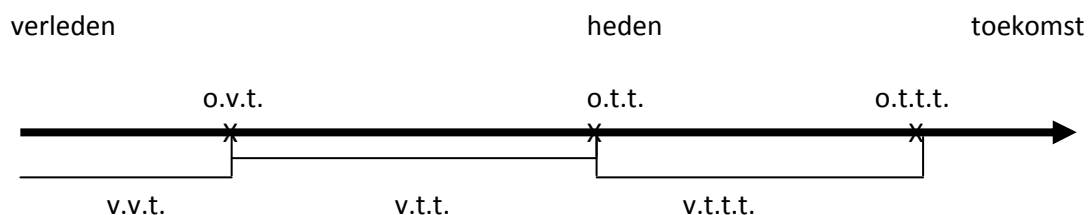
ik **zou zijn gevlogen**

ik **zou gekocht hebben**

ik **zou gevlogen zijn**

Tijden van het Nederlandse werkwoord

De tijden

De tijden bestaan in paren. Er is steeds een *onvoltooid* tijd (moment) en een *voltooid* tijd (periode die tevoren is afgesloten).

onvoltooid		voltooid	
Nederlands	internationaal	Nederlands	internationaal
o.t.t. - onvoltooid tegenwoordige tijd	presens	v.t.t. - voltooid tegenwoordige tijd	perfectum
o.v.t. - onvoltooid verleden tijd	imperfectum (preteritum)	v.v.t. - voltooid verleden tijd	plusquam-perfectum
o.t.t.t. - onvoltooid tegenwoordig toekomstige tijd	futurum (futurum I)	v.t.t.t. - voltooid tegenwoordig toekomstige tijd	futurum exactum (futurum II)

Formeel horen in de Nederlandse indicatief nog twee tijden thuis:

- de **o.v.t.t.** - onvoltooid verleden toekomstige tijd (futurum praeteriti = conditionalis)
- de **v.v.t.t.** - voltooid verleden toekomstige tijd (futurum praeteriti exactum = conditionalis II)

Beide tijden worden alleen in conditionele zinnen gebruikt en komen niet zoveel voor.

Gebruik

o.t.t.

- 1) *moment*: Ik **lees** de krant (nu).
- 2) *gewoonte*: Ik **lees** de krant bij het ontbijt (dat doe ik elke morgen).
- 3) *toekomst*: Straks **lees** ik de krant wel (toekomst).
- 4) *conditioneel*: Als ik het niet **vergeet, koop** ik een krant voor jou.

v.t.t.

- 1) *afgelopen situatie*: Het **heeft** in de krant **gestaan**.
- 2) *afgelopen handeling*: Ik **heb** de krant **gelezen**.
- 3) *eenmalige gebeurtenis*: Gisteren **heb** ik geen krant **gelezen** (maar dat doe ik anders altijd)
- 4) *conditioneel (realis)*: Als de wet in de krant **gestaan heeft**, is hij van kracht.

o.v.t.

- 1) *verhaaltijd*: Er **was** eens een prinses.
- 2) *gewoonte*: Zij **keek** elke dag of er een prins kwam.
- 3) *op elkaar volgende handelingen*: Toen ze weer eens **stond** te kijken, **zag** ze een paard aankomen en **holde** ze naar beneden.
- 4) *irrealis van het heden*: Als ik een fiets **had, hoefde** ik niet te lopen.

v.v.t.

- 1) *verleden vóór voltooid heden*: Ik ben vorig jaar in Afrika geweest. Ik **was** daar nog nooit eerder **geweest**.
- 2) *verleden vóór verleden*: Toen ik mijn geld **gekregen had**, kocht ik een auto.
- 3) *irrealis van het verleden*: Als mijn auto niet stuk **was geweest**, was ik zeker gekomen.

o.t.t.t.

- 1) toekomst (zonder bijwoord): De goede Sint **zal komen**.
- 2) toekomst (nadruk): Morgen **zal** opa op bezoek **komen**.
- 3) waarschijnlijke toekomst: Volgende week **zal** de auto wel klaar **zijn**.
- 4) bevel: Jij **zult** je huiswerk **doen**!
- 5) conditioneel (realis): Als hij zijn huiswerk braaf **zal doen**, haalt hij vast een tien.

v.t.t.t.

in de toekomst afgesloten handeling (voorwaarde):

Als de auto **zal zijn gerepareerd**, zullen we naar Utrecht gaan.

5. a 6. tyden – podstatné jméno a množné číslo

HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD EN ZIJN COMPLEMENTEN

Semantische indeling

Zelfstandige naamwoorden kunnen worden verdeeld in *concreta* (aparte voorwerpen/personen) en *abstracta* (verzamelbegrippen). Dit kan schematisch als volgt worden weergegeven:

		Soortnamen	Eigennamen	
CONCRETA	Voorwerpsnamen	Persoonsnamen Diernamen Zaaknamen <i>man, meisje, soldaat kat, hond, kanarie huis, stad, rivier</i>	<i>Jan, Martha, Janssen Mies, Rex, Pietje Veldzicht, Praag, Rijn</i>	
	Stofnamen			<i>water, bier, glas, zeep, gas</i>
	Verzamelnamen			<i>vee, gebergte, archipel</i>
ABSTRACTA		<i>val, goedheid, lengte, maand, stroming</i>	<i>barok, december, Kerstmis</i>	

Morfologische en syntactische indeling

De *syntactische* indeling betreft die naar de functie in de zin – grammaticaal geslacht. De *morfologische* die naar de vormkenmerken – in het Nederlands alleen nog de meervoudsvorming. *Morfosyntactisch* is de indeling in telbare en niet-telbare zelfstandige naamwoorden. De niet-telbare komen alleen in enkel- of meervoud voor (singulare tantum of plurale tantum): *zand, politie, rommel* tegenover *hersenen, inkomsten, mazelen*.

Geslacht

Er zijn in het Nederlands drie woordgeslachten: mannelijk (mužský), vrouwelijk (ženský) en onzijdig (střední rod). In de praktijk – zeker in Nederland – is er alleen sprake van *de*-woorden (m/v) n *het*-woorden (o).

Het grammaticale geslacht hoeft *niet* overeen te komen met het natuurlijke geslacht. zo is “*het mens*” een vrouw. Kleine levende wezens zijn meestal onzijdig.

Natuurlijk en grammaticaal geslacht zijn meestal hetzelfde bij levende wezens:

de burgemeester, de dochter, de verpleger, de lerares.

Bij vee is de algemene benaming meestal *het* en de specifieke benaming volgens het reële geslacht:

het rund, maar de stier, de koe, het kalf   het paard, maar de hengst, de merrie, het veulen

Er bestaat **geen** duidelijke regel voor de afleiding van het woordgeslacht. Het moet dus worden geleerd. Toch zijn er wel een paar regels:

mannelijk:

- de meeste diernamen incl. vogels: *de haring, de kip, de mus*
- namen van bomen: *de eik, de beuk*
- namen van stenen (voor zover niet als stof beschouwd): *de diamant, de baksteen*
- namen van bergen: *de Pietersberg, de Mont Blanc*
- namen van dagen, maanden en seizoenen: *de maandag, oktober, de winter*
- namen van objecten op **-aar(d)**, **-erd**: *de standaard, de lessenaar, de mosterd*
- namen van instrumenten afgeleid van werkwoorden en eindigend op **-er**, **-el**: *de gieter, de sleutel*
- woorden eindigend op **-em**, **-lm** en **-rm**: *de bezem, de helm, de storm* (maar: *het scherm*)
- woorden op **-(l)ing**: *de regering, de leerling*
- de meest éénlettergrepige woorden afgeleid van werkwoorden: *de lach, de roep*
- namen van letters en getallen: *de a, de b, de tien*
-

vrouwelijk:

- namen van bloemen en (kleinere) planten: *de anjer, de sla, de plant*
- algemene geografische namen en geografische eigennamen: *de golf, de rivier, de Maas*
- namen van hemellichamen: *de zon, de planeet, Venus*
- namen van lichaamsdelen: *de wang, de dij*
- woorden op **-e**, **-ei**, **-ij**, **-ie**, **-iek**, **-teit**, **theek**: *de aarde, de wei, de batterij, de harmonie, de fabriek, de universiteit, de apotheek*
- woorden op **-schap** die een toestand aanduiden: *de dronkenschap, de zwangerschap*
- woorden op **-heid**, **-nis**: *de waarheid, de geschiedenis*

onzijdig:

- alle verkleinwoorden: *het autootje, het meisje, het jongetje*
- alle als zelfstandig naamwoord gebruikte infinitieven: *het eten, het werken*
- alle werkwoordstammen met de voorvoegsels **be-**, **ge-**, **ont-**, **ver-**: *het belang, het gesprek, het ontbijt, het verbod*
- collectieve namen met voorvoegsel **ge-** en suffix **-te**: *het gebladerte*
- collectieve namen met voorvoegsel **ge-** zonder suffix: *het gepeupel*
- bijvoeglijke naamwoorden op **-e** die zelfstandig zijn gebruikt: *het goede, het mooie*
- stofnamen, metalen en mineralen: *het diamant, het hout, het ijzer, het tin, het erts, het asbest*
- namen van landen, provincies en steden: *het mooie Tsjechië, het leuke Friesland, het oude Olomouc*
- woorden op **-sel**: *het verschijnsel*
- de meeste woorden op **-dom**: *het christendom, het eigendom*
- woorden op **-schap** die een functie aangeven: *het priesterschap*
- woorden op **-isme**: *het communisme*
- woorden van meer lettergrepen op **-aat**: *het proletariaat*
- woorden op **-um**: *het museum*
- alle kleuren en windstreken: *het groen, het noorden*
- de meeste Franse leenwoorden: *het station, het toilet*

Samengestelde woorden krijgen het geslacht van het laatste deel van het woord: *het ziekenhuis, het woelwater, de ontbijttafel, het appelsappak*

Veel woorden die oorspronkelijk uit vreemde talen stammen, hebben geen duidelijk geslacht. DE belangrijkste zijn:

de/het *appelmoes, bacon, beits, chloor, drop, fosfor, gom, hars, kaneel, katoen, knoflook, kwijl, lak, marsepein, melange, mout, napalm, opium, pasta, pils, plamuur, roest, rouge, salpeter, speculaas, taaitaai, teer, terracotta, vitrage, was, zwavel*

Een groep woorden heeft verschillende betekenissen bij verschillend geslacht. De belangrijkste zijn:

de bal (míč)	het bal (ples)
de band (paska, kapela)	het band (pas jako materiál)
de blik (zrak)	het blik (plech, plechovka)
de bos (svazek)	het bos (les)
de bot (flundra)	het bot (kost)
de doek (hadr)	het doek (latka, malba)
de fortuin (osud)	het fortuin (kapitál, štěstí)
de gift (dar)	het gift (jed)
de heer (pán)	het heer (vojsko)
de hof (zahrada)	het hof (dvůr)
de idee (filozofická myšlenka)	het idee (nápad)
de jacht (hon)	het jacht (jachta)
de kamp (boj)	het kamp (tábor)
de lof (chvála)	het lof (listoví, čekanka)
de maal (krát)	het maal (jídlo)
de mens (člověk)	het mens (ženska v nepřijemném smyslu)
de moer (matka)	het moer (bažina)
de pad (ropucha)	het pad (stezka)
de patroon (zaměstnavatel, náboj)	het patroon (model)
de portier (vrátný)	het portier (dveře)
de punt (spíčka)	het punt (bod)
de Schrift (bible)	het schrift (pismo, sešit)
de soort (druh <i>biologicky</i>)	het soort (typ)
de spoor (ostruha, osten)	het spoor (kolej, drahy)
de stof (latka)	het stof (prach)
de veer (peří)	het veer (trajekt)
de vlek (skvrna)	het vlek (městys)

Meervoudsvorming

In het Nederlands zijn er drie belangrijke meervoudsuitgangen: *-eren*, *-en* en *-s*.

De groep op *-eren* is klein en niet meer actief. Het gaat om een klein groepje onzijdige zelfstandige naamwoorden:

<i>het been – de beenderen</i> (kost)	<i>het kind – de kinderen</i> (dítě)
<i>het blad – de bladeren</i> (list stromu)	<i>het kleet – de kle(de)ren</i> (oblečení)
<i>het ei – de eieren</i> (vajec)	<i>het lam – de lammeren</i> (beránek)
<i>het gelid – de gelederen</i> (řada)	<i>het lied – de liederen</i> (píseň)
<i>het gemoed – de gemoederen</i> (nálada)	<i>het rad – de raderen</i> (ozubené kolo)
<i>het goed – de goederen</i> (zboží)	<i>het rund – de runderen</i> (skot)
<i>het hoen – de hoenderen</i> (slepice)	<i>het volk – de volkeren</i> (národ)
<i>het kalf – de kalveren</i> (tele)	

De meeste Nederlandse woorden hebben meervoud op **-en**. De spelling moet dan bij lange en korte voorafgaande klinkers worden aangepast: *man – mannen, maan – manen*.

Er kan worden gesteld dat vrijwel alle woorden die geen meervoud op **-s** hebben en niet van vreemde herkomst zijn, automatisch meervoud op **-en** hebben.

Meervoud op **-s** hebben:

Als **'s** gespeld:

- woorden op **-a, -i, -o, -u** en **-y**: *mama's, taxi's, foto's, paraplu's, baby's*
- letterwoorden: *BV's, pc's, g's*

Als **-s** gespeld:

- alle woorden die eindigen op *onbeklemtoond* **-el, -em, -en** en **-er**: *lepel-lepels, bezem-bezems, keuken-keukens, emmer-emmers*
- woorden op **-aard, -erd, -je, -(st)er, -sel**: *grijsaard-grijsaards, engerd-engerds huisje-huisjes, werker-werkers, arbeidster-arbeidsters, hengsel-hengsels*
- de meeste woorden van vreemde herkomst op een sjwa (achtervoegsels **-age, -e, -ette, -trice, -ine, -ante, -ente, -iste**): *personage-personages, dame-dames, diskette-diskettes, actrice-actrices, blondine-blondines, surveillante-surveillantes, studente-studentes, telefoniste-telefonistes*.
- woorden van vreemde herkomst op onbeklemtoonde **-ie**: *familie-families, studie-studies*
- de meeste leenwoorden van Engelse of Franse herkomst die nog als zodanig herkend worden: *perron-perrons, club-clubs, tank-tanks, restaurant-restaurants*.

Woorden op **-eur, -oor** en **-ier** die personen aanduiden, hebben meestal meervoud op **-s**: *conducateur-conducteurs, stukadoor-stukadoors, winkelier-winkeliers*, maar er zijn uitzonderingen: *administrateur-administrateurs, directeur-directeuren, redacteur-redacteurs, superieur-superieurs, Arabier-Arabieren, officier-officieren*. In België is er een sterke neiging om ook hier overal **-s** te gebruiken.

Als het in deze groep gaat om dingen, is de meervoudsvorm op **-en**: *formulier-formulieren, kantoor-kantoren, scharnier-scharnieren*.

Een klein groepje aanduidingen van mannelijke personen krijgt **-s**: *broer-broers, oom-ooms, bruidegom-bruidegoms, kok-koks zoon-zoons*.

Uitzonderingen op de hierboven gegeven regels zijn de woorden:

Christen-Christenen, ader-aderen, artikel-artikelen, engel-engelen, maatregel-maatregelen, reden-redenen, wonder-wonderen. Verder krijgen alle samengestelde woorden op **-stel** uitgang **-en**: *toestel-toestellen*. Ook veel woorden op **-sel** krijgen uitgang **-en**: *verschijnsel-verschijnselen*.

Een groep woorden heeft een andere betekenis afhankelijk van de uitgang:

de bal-de ballen (mič)	het bal-de bals (ples)
het been-de beenderen (kost)	het been-de benen (noha)
het blad-de bladeren (list) <i>stromu</i>	het blad-de bladen (list)
de hemel-de hemelen (nebe)	de hemel-de hemels (baldachýn)
het kleed-de kle(de)ren (oblečeni)	het kleed-de kleden (koberec)
de letter-de letteren (literatura)	de letter-de letters (pismo)
de maat-de maten (míra)	de maat-de maats (kamarád)

het middel-de middelen (prostředek)	het middel-de middel (pas)
de pad-de padden (ropucha)	het pad-de paden (stezka)
het patroon-de patronen (model)	de patroon-de patroons (zaměstnavatel)
	de patroon-de patronen (náboj)
het portier-de portieren (dveře)	de portier-de portiers (vrátný)
de rede-de reden (rejda)	de rede-de redes (projev)
de Schot- de Schotten (Skot)	het schot-de schoten (výstřel)
	het schot-de schotten (příčka)
het spel-de spellen (hra, soutěž)	de spelen (hry, sportovní utkání)
het stuk-de stukken (kus, spis)	het stuk-de stuks (kus <i>jednotlivý</i>)
de tafel-de tafelen (tabule Starého zákona)	de tafel-de tafels (<i>jiné významy, např. stůl</i>)
de vader-de vaders (otec)	de vaderen (otcové, předkové)
het water-de wateren (vodní cesta)	het water-de waters (voda)
de wortel-de wortelen (mrkev)	de wortel-de wortels (kořen)

Meervoud op **-en** hebben vrijwel alle overige woorden. Een groepje woorden heeft een korte klinker in het enkelvoud en een lange in het meervoud:

de *dag/dagen, god/goden, hertog/hertogen, hof/hoven, oorlog/oorlogen, slag/slagen, weg/wegen*

het *bad/baden, bedrag/bedragen, bevel/bevelen, dak/daken, dal/dalen, gat/gaten, gebed/gebeden, gebrek/gebreken, glas/glazen, graf/graven, hol/holen, lot/loten, slot/sloten, vat/vaten, verbod/verboden, verdrag/verdragen.*

Woorden op **-ie** krijgen meervoud **-iën** als de voorafgaande lettergreep beklemtoond is: *financiën*, maar **-ieën** als de laatste lettergreep de klemtoon heeft: *kopie-kopieën*.

Onregelmatige meervouden

woorden op **-heid** hebben meervoud **-heden**: *meerderheid-meerderheden*

woorden op **-man** hebben meervoud **-lieden** of **-lui**: *zeeman-zeelieden/zeelui*

(uitzonderingen: *Noorman-Noormannen, vuilnismen-vuilnismannen, Engelsman-Engelsen, Fransman-Fransen, buurman-buren*)

Vreemde woorden

- Griekse woorden op **-is** krijgen **-es**: *crisis-crises*
- Grieks/Latijnse woorden op **-ex** krijgen **-ices**: *codex-codices* (er bestaat hier neiging om de woorden te vernederlandsen: *index-indexen/indices*)
- Latijnse woorden op **-um** krijgen **-ums** of **-a**: *museum-museums/musea*
- Latijnse woorden op **-us** krijgen **-i** (maar ook steeds vaker **-ussen**): *doctorandus-doctorandi*
- Latijnse woorden op **-or** krijgen **-ores** (vaak ook **-ors**): *doctor-doctores/doctors*
- Italiaanse woorden op **-o** hebben mv. **-i**: *porto-porti*

Het zelfstandig naamwoord komt meestal in een *naamwoordelijke woordgroep* voor. Deze groep wordt bijna altijd met een **lidwoord** of **voornaamwoord** begonnen en met het zelfstandig naamwoord afgesloten. In de groep kunnen bijvoeglijke naamwoorden, telwoorden en participia voorkomen.

LIDWOORD

Er bestaan in het Nederlands *bepaalde* en *onbepaalde lidwoorden*. Er wordt bijna altijd een lidwoord (of een voornaamwoord als bepaler) geschreven. De standaardregel is dat het lidwoord *onbepaald* is, als iets voor het eerst wordt genoemd:

*Er loopt **een** man op straat.*

en *bepaald* als we over het genoemde thema verder spreken:

***De** man stak opeens over.*

Het lidwoord wordt weggelaten:

- als de woordgroep met een voornaamwoord wordt ingeleid: ***Mijn** broer zit op school.*
- na het voorzetsel *als*: *Hij gebruikt zijn schoteltje **als** asbak.*
- na het voorzetsel *zonder, per, qua, te*: *Ze liep rond als een kip **zonder** kop. Ik ga altijd **per** trein. Hij is een groot geleerde, maar **qua** docent stelt hij niet veel voor. Geboren op 4 oktober **te** Amsterdam.*
- als het zelfstandig naamwoord het naamwoordelijk deel van het gezegde is na *zijn, worden, blijven*, mits er geen nadere bepaling staat: *Hij is leraar geworden* maar: *Hij is **een** goede leraar geworden.*
- in standaard uitdrukkingen: *oog om oog, tand om tand; kwart voor drie.*

In het Nederlands wordt het lidwoord meestal weggelaten in krantenkoppen: *Aanval Al-Qaida op Israëliëse luchthaven.*

BIJVOEGLIJK NAAMWOORD

Bijvoeglijke naamwoorden zeggen meer van het zelfstandige naamwoord waar ze bij horen. Ze kunnen worden ingedeeld in:

- *eigenschapswoorden*. Hier gaat het om bijzonderheden die niet aan bepaalde omstandigheden gebonden zijn, bijv. fysische eigenschappen (*een **vierkant** doosje*), een geïnterpreteerde eigenschap (*een **aardige** jongen*), een soorttypische eigenschap (***dierlijke** eiwitten*).
- *oorsprongswoorden*. Het gaat om bijv. nmw. die de geografische herkomst aangeven (***Friese** koeien*) of afleidingen van persoonsnamen zijn (*de **euclidische** meetkunde*).
- *stofadjectieven*. Deze geven aan uit welke stof de zelfstandigheid bestaat: ***zilveren** kwartels*.
- *toestandswwoorden*. Bijvoeglijke naamwoorden die een min of meer toevallige – en vaak tijdelijke – bijzonderheid aangeven (*het **zieke** kind*) of een nauwe eenheid met het werkwoord vormen: ***kwijt** raken, **bezig** zijn met ...*
- *tijds- of plaatsbepalende woorden* (*het **recente** verleden*).
- *oordeelswoorden of modale adjectieven* (*de **vermoedelijke** dader; dat **stomme** beest*).

Bijvoeglijke naamwoorden kunnen **attributief** of **predicatief** worden gebruikt.

Attributief worden bijvoeglijke naamwoorden gebruikt binnen een woordgroep met een zelfstandig naamwoord: *Het is een **rebelse** meid.*

Een speciale vorm van attributief gebruik is het *zelfstandig* gebruik, waarbij het zelfstandige naamwoord van de woordgroep niet wordt herhaald: *We moeten verschil maken tussen de zieke kinderen en de **gezonde***. Soms kan het adjectief zelfs op een niet genoemd zelfstandig naamwoord dat dan wel gemakkelijk kan worden aangevuld terugslaan: *Napoleon wilde de **grootste*** (veldheer) *zijn*.

Predicatief wordt het bijvoeglijk naamwoord gebruikt in het *naamwoordelijk deel van het gezegde*: *Die hoed is **duur***, of in een *bepaling van gesteldheid*: *Die vis lust ik niet **rauw***.

Bijwoorden zijn vaak niets anders dan zelfstandig bij het gezegde gebruikte adjectieven: *Hij keek **verliefd** naar het meisje*.

Bij attributief gebruik moet het bijvoeglijk naamwoord worden verbogen. Er is in het Nederlands maar één vorm over, de suffix **-e**. Deze vorm ontbreekt als het bijvoeglijk naamwoord staat bij een onzijdig zelfstandig naamwoord dat een onbepaald of geen lidwoord bij zich heeft.

	manlijk	vrouwelijk	onzijdig
onbepaald ev.	<i>een grote man</i>	<i>een grote vrouw</i>	<i>een groot kind</i>
bepaald ev.	<i>de grote man</i>	<i>de grote vrouw</i>	<i>het grote kind</i>
onbepaald mv.	<i>grote mannen</i>	<i>grote vrouwen</i>	<i>grote kinderen</i>
bepaald mv.	<i>de grote mannen</i>	<i>de grote vrouwen</i>	<i>de grote kinderen</i>

Niet verbogen worden *stoffelijke* bijvoeglijke naamwoorden: *een **houten** deur, buitenlandse* adjectiva: *een **plastic** bord* en van participia van sterke werkwoorden afgeleide adjectiva op **-en**:: *een **gedegen** stuk werk*.

Stofadjectieven kunnen alleen attributief worden gebruikt. Omgekeerd kunnen adjectieven die vaste verbindingen met werkwoorden vormen alleen niet-attributief worden gebruikt: *Het terrein ligt al jaren **braak***.

Trappen van vergelijking

Er zijn in het Nederlands vier trappen van vergelijking, de *stellende* trap (positief), de *vergroten* trap (comparatief) en de *overtreffende* trap (superlatief). In de meeste gevallen kan er nog een *absoluut overtreffende* trap (elatief) worden toegevoegd die in het Tsjechisch niet bestaat.

Al deze trappen worden door middel van suffixen (de elatief ook met een voorvoegsel) gemaakt:

- stellende trap = het normale bijvoeglijk naamwoord
- vergroten trap = bijv. nmw. + **-er**: *aardiger, mooier*. Bijvoeglijke naamwoorden op **-r** krijgen als uitgang **-der**: *dor – dorder*.
- overtreffende trap = bijv. nmw. + **-st**. Meestal komt er dan een lidwoord (*het* of *de*) voor het bijvoeglijk naamwoord te staan. Bijvoeglijke naamwoorden op een s-klank krijgen als uitgang alleen de **-t**: *vers – verst*.
- de elatief is gelijk aan de superlatief, maar krijgt daarnaast nog het voorvoegsel **aller-**: *het **allerdrukt***.

Onregelmatig zijn:

goed-beter-best en *kwaad-erger-ergst*.

De trappen van vergelijking worden bij adjectieven die gevormd zijn uit voltooid deelwoorden, meestal omschreven als ze nog duidelijk hun werkwoordelijke betekenis hebben: *Wat is de **meest gelezen** krant?*

TELWOORDEN

Er zijn **hoofdtelwoorden** en **rangtelwoorden**. Hoofdtelwoorden zijn *één, twee, drie* enz. Er wordt tussen de hoofdeenheden een spatie geschreven en geen *en* ingevoegd: *drie miljoen vierhonderdzesenvijftigduizend vijfenveertig* (3.456.045).

Hoofdtelwoorden kunnen ook *onbepaald* zijn: *veel, weinig, tientallen*. Heel specifiek is de constructie *met z'n + getal*: *met z'n tweeën / tweetjes*.

Rangtelwoorden krijgen het achtervoegsel **-ste**. Ook deze kunnen zowel bepaald als onbepaald zijn. De temporele rangorde van koningen enz. wordt in het Nederlands met een Romeins cijfer *zonder punt* aangegeven: *Willem II*, spreek uit *Willem de Tweede*.

7. týden – předložky a rekce

Voorzetsels

Omdat het Nederlands in de praktijk geen naamvallen meer gebruikt, behalve in een paar oude zegswijzen zoals *ten huize van*, zijn voorzetsels bijzonder belangrijk voor de verbinding van zinsdelen en woorden met elkaar (vgl. ook **Appendix I** voor de **rectie**).

Voorzetsels kunnen in het Nederlands zowel *vóór*, als ook *achter* de woordcombinatie waar ze bijhoren staan. Het laatste is het geval bij voorzetsels die zowel **richting** als **plaats** kunnen aangeven. De voor- en achterplaatsbare voorzetsels zijn:

binnen	<i>Binnen in het huis mag je niet roken.</i> (V domě nesmíš kouřit) <i>Sinterklaas kwam de kamer binnen.</i> (Sv. Mikuláš přišel do pokoje)
door	<i>De kinderen holden door de gang.</i> (Děti běhaly na chodbě) <i>We zijn het park door gewandeld en toen zagen we het paleis.</i> (Procházeli jsme parkem a pak jsme uviděli palác)
in	<i>Hij liep uren in het bos.</i> (Hodiny se procházel po lese) <i>Hij liep het bos in.</i> (Šel do lesa)
langs	<i>De vrachtauto reed langs het kanaal.</i> (Nákladní auto jelo podél kanálu) <i>De vrachtauto reed het kanaal langs.</i> (Nákladní auto jelo kolem kanálu)
om	<i>Zij stak haar hoofd om de hoek.</i> (Vystrčila hlavu za roh) <i>Zij liep snel de hoek om.</i> (Rychle šla za roh)
op	<i>De tram reed op de brug.</i> (Tramvaj jela po mostě) <i>De tram reed de brug op.</i> (Tramvaj vjela na most)
over	<i>De voetballers renden over het veld naar de bal.</i> (Fotbalisté běželi přes hřiště za míčem) <i>De voetballers renden het veld over naar de bal.</i> (Fotbalisté běželi na druhou stranu hřiště k míče)
rond	<i>Er staan mooie huizen rond het plein.</i> (Kolem náměstí stojí krásné domy) <i>De auto reed tweemaal het plein rond.</i> (Auto jelo dvakrát dokola po náměstí)
uit	<i>Ze is al jong het huis uit gegaan.</i> (Jako mladá bry odešla z domu) <i>Hij is uit het dorp verdwenen.</i> (Zmizel z vesnice)
voorbij	<i>Toen we voorbij de stoplichten reden, kwam er plotseling een auto van rechts.</i> (Když jsme jeli kolem semaforů, náhle zprava vyjelo auto) <i>Toen we de stoplichten voorbij waren gereden, zagen we de Big Ben.</i> (Když jsme měli semaforý za sebou, uviděli jsme Big Ben)

Het voorzetsel **af** kam in de standaardtaal alleen achtergeplaatst worden: *Hij liep de trap **af**.*

De overige voorzetsels kunnen alleen in achterplaatsing verschijnen, als ze als *afscheidbaar deel* van een samengesteld werkwoord fungeren. De belangrijkste voorzetsels zijn:

aan	<i>Het schilderij hangt aan de muur. Geef me het schilderij eens aan.</i>
achter	<i>De auto staat achter het huis. Mijn horloge loopt vijf minuten achter.</i>
behalve	<i>Wie zag je behalve hem?</i>
bij	<i>Ik woon bij mijn tante. Ik kom zo bij u.</i>
boven	<i>Je vliegt urenlang boven de oceaan.</i>
buiten	<i>Wij wonen buiten de stad. Ze kan niet buiten hem.</i>
dankzij	<i>Dankzij het mooie weer kunnen we gaan skiën.</i>
gedurende	<i>Gedurende 3 weken was hij ziek.</i>
met/mee	<i>Alle leerlingen schrijven met een potlood. Ga je vanavond mee naar de bioscoop.</i>
na	<i>Na het avondeten kijken we nog naar de televisie. Ik ga dat wel even voor u na.</i>
naar	<i>Deze boot gaat naar Hoek van Holland.</i>
naast	<i>Het stadhuis staat naast de grote kerk.</i>
namens	<i>De president spreekt namens alle parlementsleden.</i>
ondanks	<i>Ondanks zijn langdurige ziekte was Prins Claus heel actief.</i>
onder	<i>Onder de Duitse bezetting werden er veel Joden afgevoerd. De meesten van hen ondergingen dit lijdzaam.</i>
sedert/sinds	<i>Sedert 1 januari 1993 bestaat Tsjechoslowakije niet meer. Sinds 15 augustus is het kabinet demissionair.</i>
tegen	<i>Ajax speelt tegen Feyenoord. Op het bal kwam hij zijn voormalige vriendin tegen.</i>
tijdens	<i>Tijdens het carneval heet Den Bosch "Oeteldonk".</i>
tussen	<i>Je moet kiezen tussen weggaan of blijven en meehelpen. Ons nieuwe huis staat tussen de bomen.</i>
van	<i>De Nederlandse kroon is van verguld hout gemaakt. Ik denk van wel.</i>
volgens	<i>De nieuwe wet is volgens veel mensen absoluut onmogelijk.</i>

- voor**   *De autobus stopte **voor** het postkantoor.*
*Ik doe je de oefening wel **voor**.*
- wegens**   *De treinen rijden **wegens** draadbreuk niet tussen Utrecht en Amsterdam.*

Na enkele voorzetsels volgt er nooit een lidwoord:

- à**   *Over drie **à** vier weken is het Kerstmis.*
*Bij aankopen boven € 100,- korting **à** vijf procent.*
- per**   *Ik zal je de stukken **per** aangetekende post sturen.*
***Per** 1 januari wordt de nieuwe wet van kracht.*
- qua**   ***Qua** wetenschapper is hij uitstekend, maar **qua** docent stelt hij niets voor.*
- te**   *Hij woont al sinds mensenheugenis **te** Amsterdam.*
*Het huis staat al een maand **te** koop.*
- tot/toe**   *De wedstrijd werd **tot** drie keer **toe** onderbroken.*
*Ga jij naar hem **toe**, of moet ik de boodschap overbrengen?*
*Hij wil **tot** elke prijs president worden.*
- via**   *Vanwege het slechte zicht moest het vliegtuig **via** Brussel vliegen.*
*Ik heb het **via-via** gehoord.*
- zonder**   *In de winter stond de auto **zonder** wielen op de hof geparkeerd.*
***Zonder** opgave van redenen werd de student van de universiteit weggestuurd.*

Waar in het Tsjechisch het verband tussen werkwoorden en hun complementen veelal met een naamval is geregeld, doet het Nederlands dit met een voorzetsel. Vele werkwoorden hebben dus verplicht een voorzetselverbinding (en een voorzetselvoorwerp) bij zich. Hieronder zijn slechts een paar voorbeelden gegeven:

<i>Hij geeft een kus aan de mooiste prinses.</i>	Políbí nejkrásnější princeznu.
<i>Ze luistert graag naar klassieke muziek.</i>	Poslouchá ráda klasickou hudbu.
<i>Het boek is van mij.</i>	Kniha patří mně/Kniha je moje.
<i>Wij geven niet veel om dat geklets.</i>	Ty klepy nás nezajímají.
<i>Het huis staat in brand.</i>	Dům hoří.

Deze neiging om zinslementen met voorzetsels te verbinden leidt ook tot een grote hoeveelheid vaste verbindingen (fraseologismen) die met voorzetsels worden gevormd, waar het Tsjechisch vaak met één woord in de zesde of zevende naamval volstaat:

door middel van	prostřednictvím
in naam van	jménem
ten gevolge van	následkem
met behulp van	pomocí
in weerwil van	navzdory

8. týden – zájmena

VOORNAAMWOORDEN

Het voornaamwoord is een andere belangrijke determinator van het zelfstandig naamwoord. Gebruik van een voornaamwoord sluit meestal dat van een lidwoord uit.

De volgende types voornaamwoorden bestaan:

- persoonlijk voornaamwoord (*osobní zájmeno*)
- wederkerend voornaamwoord (*zvrátané zájmeno*)
- wederkerig voornaamwoord (*reciproční zájmeno*)
- bezittelijk voornaamwoord (*přivlastňovací zájmeno*)
- aanwijzend voornaamwoord (*ukazovací zájmeno*)
- vragend voornaamwoord (*tázací zájmeno*)
- betrekkelijk voornaamwoord (*vztažné zájmeno*)
- onbepaald voornaamwoord (*neurčité zájmeno*)
- uitroepend voornaamwoord (*volací zájmeno*)

Persoonlijk voornaamwoord

Het Nederlands kent een systeem van een **benadrukte** en een **niet-benadrukte** vorm voor de persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden. Restanten van het naamvalstelsel zijn de **onderwerpsvorm** en de **niet-onderwerpsvorm**.

persoon	onderwerpsvorm		niet-onderwerpsvorm	
	benadrukt	niet-benadrukt	benadrukt	niet-benadrukt
1 ^e enkelvoud	ik	'k	mij	me
2 ^e enkelvoud <i>België</i> <i>beleefdheidsvorm</i>	jij	je	jou	je
	<i>gij</i>	<i>ge</i>	<i>u</i>	
	<i>u</i>		<i>u</i>	
3 ^e ekvd - mannelijk - vrouwelijk - onzijdig	hij	ie, die	hem	'm
	zij	ze	haar	'r, d'r, ze
	het	't	het	't
1 ^e meervoud	wij	we	ons	
2 ^e meervoud <i>archaisch inform. Ndl.</i> <i>België</i> <i>beleefdheidsvorm</i>	jullie	je	jullie	je
	<i>jelui</i>	<i>je</i>	<i>jelui</i>	<i>je</i>
	<i>gij</i>	<i>ge</i>	<i>u</i>	
	<i>u</i>		<i>u</i>	
3 ^e mvd - mnl./onz. - vrouwelijk	zij	ze	hen (3: hun), die	ze
	zij	ze	hen (3: hun) haar	ze, 'r, d'r

De benadrukte vorm wordt in de schrifttaal gebruikt en bij benadrukking. Verder wordt de benadrukte vorm gebruikt:

- bij vergelijkingen en tegenstellingen: **Hij** is veel groter dan **zij**. Ik geloof jou veel eerder dan **hem**.
- als er gereageerd wordt op een voorafgaande opmerking: **Wie heeft dat gedaan? Ik!**
- als een niet-onderwerpsvorm als deel van een zinsdeel op de eerste plaats staat: **Haar** kun je wel zo iets toevertrouwen. **Op hem** zou ik maar niet meer rekenen.
- als de 3^e persoon mannelijk als onderwerp vooraan staat: **Hij** gelooft er niets van.

- meestal na voorzetsels, behalve na beklemtoonde voorzetsels die een plaats aangeven.

In de overige gevallen wordt de niet-benadrukte vorm gebruikt, vooral in de spreektaal.

Nederlands is in de aanspreekvorm vrij informeel. In Nederland, vooral in de Randstad, wordt door iedereen onder de achttien jaar tegenover dezelfde leeftijd en jonger, door ouderen tegen mensen onder de achttien en door mensen uit dezelfde groep meestal *jij* en *je* gebruikt.

Als men beleefd wil zijn, tegen hogergeplaatsten en ouderen, wordt *u* gebruikt. De vorm *jelui* komt in Nederland soms nog voor bij ouderen.

In België is *u* juist de erg informele vorm – tussen vrienden – en wordt in het algemeen *gij* en *ge* gebruikt.

Tussen *hen* en *hun* is feitelijk geen verschil. *Hen* is formeler. Formeel is *hun* de vorm in de derde naamval, d.w.z. meewerkend voorwerp zonder voorzetsel.

Wederkerend en wederkerig voornaamwoord

Wederkerende voornaamwoorden verwijzen bijna altijd naar eerder genoemde personen en hebben dus een antecedent. Het bekendste gebruik is bij het reflexieve werkwoord, bijv. *zich wassen*. De vormen zijn gelijk aan de niet-onderwerpsvorm van het persoonlijk voornaamwoord, met uitzondering van de derde persoon, waar *zich* wordt gebruikt.

	enkelvoud		meervoud	
	neutrale vorm	<i>zelf</i> -vorm		
1 ^e persoon	me (mij)	mezelf (mijzelf)	ons	onzelf
2 ^e persoon	je; u, zich	jezelf; uzelf, zichzelf	je; u, zich	jezelf; uzelf, zichzelf
3 ^e persoon	zich	zichzelf	zich	zichzelf

Het wederkerige voornaamwoord is iets dat in het Tsjechisch niet bestaat. Het drukt een wederzijdse relatie uit. Vergelijk:

- *Johan en Pieter verdedigen **elkaar***. (Johan verdedigt Pieter en Pieter verdedigt Johan).
- *Johan en Pieter verdedigen **zich**...* (Johan verdedigt Johan en Pieter verdedigt Pieter).

Het wederkerige voornaamwoord is *elkaar*. Andere vormen ervan zijn *mekaar* (spreektaal) en *elkander* (archaischer).

Bezittelijk voornaamwoord

Ook het bezittelijk voornaamwoord kent **benadrukte** en **niet-benadrukte** vormen. Het gebruik is min of meer hetzelfde als bij de persoonlijke voornaamwoorden.

	enkelvoud		meervoud	
	benadrukt	niet-benadrukt	benadrukt	niet-benadrukt
1 ^e persoon	mijn	m'n, me	ons/onze	
2 ^e persoon	jouw	je	jullie	je
<i>u en ge-vormen</i>	uw		uw	
3 ^e pers. mnl/onz.	zijn	z'n	hun	
- vrouwelijk	haar	'r, d'r	hun/haar	'r, d'r

Voor Tsjechen is belangrijk dat **zijn niet** gelijk is aan Tsjechisch **svůj**.

Bezittelijke voornaamwoorden kunnen zelfstandig worden gebruikt bij een verwijzing naar iets dat al is genoemd. De vormen zijn dan:

de/het mijne, de/het jouwe, de/het uwe, de/het zijne, de/het hare, de/het onze, de/het uwe, de/het hunne. Bij *jullie* moet een omschrijving: *die/dat van jullie* worden gebruikt.

Bijvoorbeeld: *Bedoel je mijn boek of het zijne?*

Aanwijzend voornaamwoord

Er zijn **zelfstandige** aanwijzende voornaamwoorden en **niet-zelfstandige** aanwijzende voornaamwoorden. De laatste worden attributief bij het zelfstandig naamwoord gebruikt. Bij beide types wordt er een verschil gemaakt tussen **dichter bij** en **verder weg**.

	niet-zelfstandig		zelfstandig	
	dichterbij	verder weg	dichterbij	verder weg
mannelijk/vrouwelijk enkelvoud	<i>deze</i>	<i>die, gindse, gene</i>	<i>dit, degene</i>	<i>die, gindse, gene diegene</i>
onzijdig enkelvoud	<i>dit</i>	<i>dat, ginds</i>	<i>dit</i>	<i>ginds, datgene</i>
meervoud	<i>deze</i>	<i>die, gene, gindse</i>	<i>deze degene(n)</i>	<i>die, gene(n) diegene(n)</i>

Qua afstand neutraal zijn de aanwijzende voornaamwoorden *zulk(e), zo'n, zulk een, zulks*.

Bij verwijzing naar personen krijgen *deze* en *(de)gene* een extra **-n**: *Na afloop van de conferentie bestormden de journalisten de deelnemers. Dezen weigerden echter elk commentaar.*

Vragend voornaamwoord

Ook dit bestaat in een niet-zelfstandige en een zelfstandige variant. De niet-zelfstandige is *welk(e)* of *wat voor (een)*, bij de zelfstandige komt ook *wie/wat* voor.

Betrekkelijk voornaamwoord

Het precieze voornaamwoord is afhankelijk van het antecedent. Het niet-zelfstandige vragend voornaamwoord is alleen *welk(e)*. Voor het zelfstandige zijn er de volgende mogelijkheden:

		expliciet antecedent	impliciet antecedent
verwijzend naar <i>het</i> -antecedent	antecedent is geen zin	<i>dat, wat, hetwelk</i>	<i>wat, hetgeen</i>
	antecedent is een zin	<i>wat, hetwelk, hetgeen</i>	
verwijzend naar <i>de</i> -antecedent		<i>die, wie, welke</i>	<i>die welke</i>

Bij combinatie met een voorzetsel wordt het voornaamwoord *wie* gebruikt als een persoon wordt bedoeld: *De man met wie ik stond te praten, is mijn kennis.*

Anders verandert het voornaamwoord in *waar* en wordt bij het voorzetsel gevoegd: *De stoel waarop je zit, is van mij.*

Onbepaald voornaamwoord

Het onbepaalde voornaamwoord geeft een collectieve groep aan. De belangrijkste zijn *men, ieder, elk, al(le)* en *allemaal*.

Uitroepend voornaamwoord

Wat, welk, zo'n en *zulke* kunnen aan het begin van de zin worden gebruikt als intensivering:

Wat een troep is het hier!

9. týden – příslovce (a částice)

BIJWOORDEN (EN PARTIKELS)

BIJWOORD (příslovce)

Een bijwoord geeft een bijzonderheid van een door het werkwoord uitgedrukte handeling of eigenschap aan: *Hij ging **achteraan** staan*. Soms bepalen bijwoorden de hele zin: ***Misschien** kan hij morgen weer naar school*.

Er zijn twee groepen bijwoorden:

- als bijwoord gebruikte bijvoeglijke naamwoorden
- 'echte' bijwoorden

De meeste 'echte' bijwoorden zijn onveranderlijk en staan meestal niet als extra voorbepaling bij een bijvoeglijk naamwoord: *Hij zit **buiten***.

Bijwoorden worden in de trappen van vergelijking net zo verbogen als het bijvoeglijk naamwoord, alleen is er natuurlijk geen verbuigings-e. Onregelmatig zijn: *goed – beter – best, graag – liever – liefst, veel – meer – meest, weinig – minder – minst*.

Afhankelijk van wat bijwoorden kunnen uitdrukken, onderscheiden we de volgende types:

- bijwoorden van plaats of richting: *waar, hier, boven, links, rechts*
- bijwoorden van tijd: *wanneer, morgen, gauw, nu*
- bijwoorden van graad: *nogal, zo, hoe*
- intensiverende bijwoorden: *erg, heel, zeer, hartstikke*
- kwantificerende bijwoorden: *bijna, helemaal, nauwelijks*
- bijwoorden van modaliteit: *misschien, wellicht, weliswaar, inderdaad*
- bijwoord van ontkenning: *niet*

Formeel worden de **partikels** in het Nederlands als een aparte groep bijwoorden beschouwd. Er zijn drie grote groepen:

- focuspartikels die bepaalde aspecten van de zin accentueren: *vooral, zelfs, ook, nog, pas*
- schakeringspartikels die aan de zin een modaliserend accent geven: *nou, eens, even, wel*
- discoursepartikels die de verwachting van de spreker weergeven: *kijk, hè, hoor, kortom*

Vragende bijwoorden staan aan het begin van vragen naar het waar, hoe en waarom: *waarom, wanneer, waar...naartoe, hoe*.

Voegwoordelijke bijwoorden geven het verband tussen twee zinnen of zinsdelen aan en werken versterkend: *bovendien, desondanks*.

HET PARTIKEL ER

Er wordt normaal als *bijwoord* (adverbium) geclassificeerd, sommige gebruiksvormen zijn echter *voornaamwoordelijk*.

- Historisch: 1) afgezwakte vorm van **daar** > **d'r** > **er** [ʔr]
2) genitief van het persoonlijk voornaamwoord (mijner, uwer, zijner/ harer, onzer, uwer, hunner/harer) [ɛr]

Er heeft 4 gebruikswijzen:

- 1) **locatief** (bijwoord van plaats; lokaal “er”). Een verzwakte vorm van *daar/hier*.

Staat nooit aan het begin van de zin, waar de volle vorm *daar* of *hier* moet worden gebruikt. Het duidt een door de spreker bekend veronderstelde plaats aan (een al genoemde plaats):

*Ken je **Amsterdam**? Ja, ik heb **er** (d.w.z. in Amsterdam) jarenlang gewoond.
De bus staat **er** al. (d.w.z. bij de halte waar moet worden ingestapt).*

Vergelijk: *Ja, ich habe **dort** jahrenlange gewohnt. Der Bus ist schon **da**.
I have lived **there** for years. The bus is already **there**.
Bydlel jsem **tam** dlouho. Autobus už je **tu**.*

- 2) **presentatief** (repletief). Functioneert als voorlopig subject of “plaatsonderwerp” (in passieve zinnen als loos subject) bij een *onbepaalde* constituent (het “getalsonderwerp”).

Dit “er” staat meestal aan het begin van de zin, vooral in de constructie *er is/zijn* (= er bestaat). Het is een uitbreiding van de functie van het locatieve “er” dat het bijwoord *daar* vervangt en staat altijd direct voor de persoonsvorm. Anders dan in bijv. het Duits (*es*) of Engels (*there*) kan het ook verderop in de zin staan, waarbij het dan wel direct inversief op de persoonsvorm moet volgen. Het getalsonderwerp moet **onbepaald** zijn, dus:

- een substantief zonder lidwoord;
- een substantief voorafgegaan door *een* of *geen*;
- een substantief voorafgegaan door een bepaald of onbepaald telwoord in generaliserende zin;
- een substantief voorafgegaan door *welke* of *wat voor (een)*;
- een onbepaalde voornaamwoord, telwoord of zekfstandig gebruikt adjectief;
- de vragende voornaamwoorden *wie* of *wat*.

*Er loopt een man op straat.
Vanavond is **er** geen maan.
Hoeveel bomen staan **er** nog in het park?*

Vergelijk: *Es lauft ein Mann über die Strasse.
Es gibt heute keinen Mond.
Wieviele Bäume stehen noch im Park?
There is a man walking in the street. A man is walking in the street.
There is no moon tonight.
How many trees are **there** still in that park?
Na ulici jde nějaký muž.*

*Dnes večer není měsíc.
Kolik stromů je ještě (tam) v parku?*

De meest voorkomende constructie bij deze vorm is *er is* of *er zijn*. Het werkwoord “zijn” kan daarbij in dezelfde betekenis van “bestaan” worden vervangen door *liggen, staan* of *zitten*.

*Er zaten drie mensen op de bank.
Er stond een grote lamp in de hoek van de kamer.*

Een speciale versie van dit “er” is het gebruik als loos onderwerp in passieve zinnen met een algemene strekking die geen grammaticaal onderwerp hebben:

*Er wordt aan de deur geklopt.
Gisteren werd er werd hier heel weinig gedanst.*

Vergelijk: *Es klopft an der Tür. There’s a knock at the door. Někdo klepá na dveřích.
Gestern wurde hier wenig getanzt. Yesterday there wasn’t much dancing here. Včera se moc netancovalo.*

Dit “er” kan **niet** voorkomen in beknopte bijzinnen en infinitiefconstructies na *zien, horen, voelen* of *ruiken*.

*Nadat er een meisje bloemen had aangeboden, mocht ze naast de koningin zitten. maar:
Na bloemen te hebben aangeboden, mocht ze naast de koningin zitten.*

Er stak iemand over. Ik zag hem. maar: Ik zag iemand de straat oversteken.

- 3) **partitief** (kwantitatief). Dit gebruik van “er” is overgenomen van het Franse ad-verbale pronomen *en* en verwijst altijd terug naar een meestal onbepaalde naam-woordelijke constituent of een categoriale referent. Het mag **niet** door *hier* of *daar* worden vervangen.

Het wordt altijd in combinatie met bepaalde of onbepaalde telwoorden dan wel een andere hoeveelheidsaanduiding (onbepaald voornaamwoord, voorzetselconstituent, betrekkelijke bijzin) gebruikt.

Heeft hij veel boeken gekocht? Hij heeft er drie gekocht. Hij heeft er genoeg. (Il en a acheté trois. Il y en a assez.)

Vergelijk: *Hat er Bücher gekauft? Er hat drei gekauft. Er hat genug.
Did he buy books? Yes, he bought three (of them). He has enough (of them).
Koupil knihy? Ano, koupil (jich) tři. Má jich dost.*

- 4) **prepositioneel** als *voornaamwoordelijk bijwoord* in combinatie met een voorzetselbijwoord. Het vervangt dan in deze combinatie *hier* of *daar*. Het persoon-lijke voornaamwoordelijke bijwoord met “er” vervangt *hem, haar, het* of *ze, tenzij* het menselijke personen betreft.

In principe kan *er* met vrijwel alle voorzetsels worden gecombineerd, behalve met formele schrijftaalvoorzetsels als *aangaande, benoorden, inzake, jegens, namens ...* In

korte zinnen wordt het voornaamwoordelijke bijwoord vrijwel altijd aan elkaar geschreven, in lange zinnen wordt het als twee woorden geschreven, waarbij het prepositiedeel zover mogelijk achteraan in de zin staat, al .

In combinatie met het voorzetsel *met* wordt een voornaamwoordelijk bijwoord op *-mee* gevormd, in combinatie met *tot* een woord op *-toe*.

*Heb je van het ongeluk gehoord? Ja, ik heb **ervan** gehoord.*

*Wat doet Jan eigenlijk met dat apparaat? Zover ik weet doet hij **er** helemaal niets meer **mee**.*

*Ik moet mijn fiets schoonmaken, maar ik kom **er** steeds niet **toe**.*

maar:

*Heb je wat van Jan gehoord. Nee, ik heb niets **van hem** gehoord.*

*Waar wil hij eigenlijk met Sara naar toe? Hij wil **met haar** naar de Ardennen.*

In de spreektaal kunnen ook personen door “er” worden vervangen:

Ik ken die man niet echt, maar ik heb er wel eens van gehoord.

In een zin kunnen meer gebruiksvormen van “er” tegelijkertijd voorkomen. Een zin als: *Er zijn er nog vijf* is dus goed Nederlands.

De strikt **locatief** gebruikte versie kan niet naast een andere vorm van “er” voorkomen en valt dan of weg (in combinatie met een partitief “er”), of wordt vervangen door “daar” (in combinatie met een presentatief “er”):

*Hoeveel boeken heb je in Amsterdam gekocht? Ik heb **er** vier gekocht.*

*Ben je weleens in Utrecht geweest? **Er** is **daar** een hoge kerktoren.*

*In dit dorp is brand geweest. **Er** wordt **daar** over niets anders gepraat.*

Het **prepositionele** “er” kan evenmin met een ander “er” in één hoofd- of bijzin voorkomen. Het valt dan weg:

*Hoeveel koekjes heb je op de schaal gelegd. Ik heb **er** tien op gelegd.*

*Wordt **er over** dat probleem gepraat? Ja, **er** wordt veel **over** gepraat.*

Wel combineerbaar is het **presentieve** “er” in combinatie met het **partitieve**, mits het aan het begin van de zin staat:

*Heb je nog flesjes bier in de koelkast? Ja, er (d.w.z. in de koelkast) zijn er (d.w.z. flesjes bier) nog twee. **maar:***

*Ik denk het. Gisteren waren **er** nog twee.*

10. a 11. týden - složeniny

SAMENGESTELDE WERKWOORDEN

Anders dan in het Tsjechisch stelt het Nederlands graag werkwoorden samen. Dat kan gebeuren met voorvoegsels die geen specifieke eigen betekenis hebben. Meestal zijn deze **niet** scheidbaar (slovesa s neodlučitelnou předponou).

De meeste voorvoegsels zijn feitelijk voorzetsels die aan de werkwoordstam zijn toegevoegd. Deze zijn meestal **scheidbaar**. Als voorvoegsels kunnen ook zelfstandige naamwoorden fungeren.

NIET SCHEIDBARE WERKWOORDEN (slovesa s neodlučitelnou předponou)

De belangrijkste niet-scheidbare voorvoegsels zijn:

be begrijpen, betekenen, beleren

er erkennen, ervaren

her herkennen, herleven, herzien

ver vergaan, verlopen, vergissen

Niet-scheidbare werkwoorden hebben een voltooid deelwoord **zonder** het voorvoegsel *ge-*

Voorbeeld Ik heb het goed *begrepen*

Het schip is bij Danzig *vergaan*

SCHEIDBAAR SAMENGESTELDE WERKWOORDEN (slovesa s odlučitelnou předponou)

- Bij scheidbaar samengestelde werkwoorden is de prefix meestal een woord dat zelfstandig ook een betekenis heeft, maar over het algemeen in een vaste combinatie met het hoofdwerkwoord wordt gebruikt om de betekenis van dat werkwoord te modificeren.
- Het scheidbare deel is onderdeel van het werkwoordelijke gezegde en géén zelfstandig zinsdeel.

Voorbeeld: Ze **hielden** eindelijk **op** met praten. (ophouden)

De garagehouder **maakte** de auto helemaal **schoon**. (schoonmaken)

Soms is de situatie niet helemaal duidelijk. Zo wordt het nieuwe werkwoord *stofzuigen* (vyluxovat) bijvoorbeeld meestal als niet-scheidbaar ervaren: *Moeder **stofzuigde** de kamer.*

Werkwoordelijke uitdrukkingen (frazelogismy)

Heel specifiek Nederlands zijn vele beeldende werkwoordelijke uitdrukkingen die meestal geen Tsjechisch equivalent hebben, maar wel als één werkwoord fungeren. Deze zorgen nogal eens voor vertaalproblemen.

Voorbeelden:

*Piet **stak de draak** met zijn leraar* (Petr si dělal legracu z učitele)

*Hij **hield hem graag voor de gek**.* (Rád si z něho dělal legraci)

Wij moesten voor het tentamen **alle zeilen bijzetten**. (Na zkoušku jsme hodně biflovali)

SAMENGESTELDE ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN

Het Nederlands is erg creatief wat betreft het samenstellen van zelfstandige naamwoorden. Samengestelde woorden krijgen altijd het geslacht van het laatste deel van het woord: *het ziekenhuis, het woelwater, de ontbijttafel, het appelsappak*.

In het Tsjechisch moeten deze samenstellingen meestal met woordgroepen worden omschreven, al is dat niet altijd het geval.

Voorbeelden:

bruggenbouwer	stavitel mostů
eindexamen	závěrečná zkouška
postkantoor	poštovní úřad
postorderbedrijf	poštovní zásilková služba

maar: brugdek	paluba
brugschip	ponton
postbode	listonos

SAMENGESTELDE BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN

In het Nederlands bestaat de mogelijkheid om kleuren te differentiëren, als ze gecombineerd zijn. Het Tsjechisch kan dat doen voor kleurencombinaties en variaties, maar kent weer geen mogelijkheden om extremen aan te geven, zoals het Nederlands dat doet.

Vergelijk:	bruingeel	hnědožlutý
	lichtrood	světločervený
maar:	knalgeel	sytě žlutý
	vuurrood	červený jako pivoňka
	spuugzat	(je mi) na blití
	doodziek	smrtelně nemočný
	kiplekker	zdravý jako ryba (lett. jako kuře)

12. týden – spojky a citoslovce

VOEGWOORDEN

Voegwoorden verbinden zinnen of zinsdelen. Evenals in het Tsjechisch bestaan er *nevenschikkende* (souřadící) en *onderschikkende* (podřadící) voegwoorden.

Na **nevenschikkende** voegwoorden volgt de normale zinsvolgorde: *inleiding – eerste pool (persoonsvorm) – middenstuk – tweede pool (niet-vervoegd deel van het (hoofd)werkwoord) – uitleiding*.

Na **onderschikkende** voegwoorden volgt de bijzinswoordvolgorde: *eerste pool (voegwoord) – middenstuk – tweede pool (persoonsvorm + hoofdwerkwoord/hoofdwerkwoord + persoonsvorm) – eventuele uitleiding*.

Nevenschikkende voegwoorden

- verbindend: **en, noch, alsmede, alsook**
*Het regent **en** het is koud.*
*Dit is vis **noch** vlees.*
*De gouverneur **alsmede/alsook** diens gevolg gingen jaarlijks naar Edo.*

- tegenstellend: **maar, of, ofwel, dan, dan wel, doch**
*Het is koud **maar** mooi weer.*
*Ga je morgen naar huis **of** blijf je in Olomouc?*
*Dit jaar gaan we op vakantie naar Slowakije **ofwel** naar Oostenrijk.*
*Ik vind zelf de Alpen leuker **dan** de Tatra.*
*Of hij nu slaagt **dan wel** zakt, in de masterfase nemen we hem zeker niet op.*
*De wet is aangenomen **doch** naar mijn mening nog steeds miserabel.*

- redegevend: **want**
*Ik ga zeker niet mee, **want** ik ben erg verkouden.*

- gevolgaanduidend: **dus**
*Ik heb griep, **dus** ik moet thuisblijven.*

Nevenschikkende voegwoorden kunnen als vormers van reeksen optreden:

- verbindend: **en...en..., noch...noch..., zowel...als..., evenmin/zomin...als...**
*Ik heb **zowel** Jan **als** Piet uitgenodigd, maar **noch** Geert **noch** Karel.*

- tegenstellend: **of...of..., ofwel...ofwel..., hetzij...hetzij..., hetzij...of...**
*Je moet kiezen: **ofwel** je gaat met de voorwaarden akkoord, **ofwel** je hoepelt op.*

Onderschikkende voegwoorden

Onderschikkende voegwoorden verbinden meestal een hoofdzin (rompzin) en een bijzin. De bijzin vervult vaak de eerste plaats of de uitleiding bij de hoofdzin, die als gevolg daarvan met de eerste pool begint of met de tweede pool eindigt.

De belangrijkste bijzintypes zijn:

- a) Temporele bijzinnen (bijzinnen van tijd). Voegwoorden: *terwijl, zolang (als), zodra, toen, als, nu, wanneer, sinds, sedert, nadat, na*:
- **Toen** hij dit had gedaan, ging hij weg.
  - Hij kan naar huis gaan, **als** hij zijn strafwerk af heeft.
- b) Causale bijzinnen (bijzinnen van oorzaak). Voegwoorden: *omdat, doordat, aangezien, daar, vermits, door, dat*:
- De rectrix had besloten om de globe te plaatsen, **omdat** er anders een hoge boet moest worden betaald.
  - **Vermits** het slecht weer is, blijf ik lekker thuis (Belgisch).
- c) Concessieve bijzinnen (toegevende bijzinnen), Voegwoorden: *al, hoewel, ofschoon, hoezeer, alhoewel*
- **Ofschoon** de wegen glad waren, reed de man erg hard.
  - Ook **al** klinken zijn redenen erg vreemd, toch is het waar.
- d) Conditionele bijzinnen (bijzinnen van voorwaarde). Voegwoorden: *als, wanneer, indien, ingeval, zo, mits, tenzij*:
- **Als** je vóór elf uur bij mij komt, kun je nog meegaan.
  - **Tenzij** het beestachtig weer is, gaan we zeker schaatsen.
- e) Finale bijzinnen (bijzinnen van doel). Voegwoorden: *dat, opdat, om, teneinde*.
- **Om** zijn vader tevreden te stellen, gaf Bartje hem al het geld.
  - Hij gaat altijd vroeg weg, **opdat** hij niet te laat thuis komt.
- f) Bijzinnen van graad. Voegwoorden: *(zo) dat, dan dat, om*:
- Dat boek is **zo** dik **dat** je het niet in één avond kunt uitlezen.
  - Je hebt hard genoeg gewerkt **om** even te mogen uitrusten.
- g) Beperkende en uitbreidende voegwoorden: *behalve (dat), uitgezonderd, laat staan (dat), in zover(re), (voor) zover, dat*:
- Er was niemand **behalve** ik.
  - **Behalve** ik waren er nog tien mensen.
- h) Voegwoorden van omstandigheid: *zonder (dat), in plaats van (dat), in plaats dat*:
- **Zonder** op of om te kijken liep hij door.
- i) Voegwoorden van verhouding, van vergelijking en van ongelijkheid: *naargelang, naarmate, hoe...hoe..., hoe...(des te...); alsof, of, als, zoals, evenals, gelijk, zo; dan, als*:
- **Hoe** ouder hij wordt, **des te** humeuriger is hij.
  - Ze gedraagt zich **of** ze hier de baas is.
  - Zijn zusje is veel groter **dan** (regionaal: **als**) hij.
- j) Voegwoord van modaliteit: *naar*.
- **Naar** wij vernemen, wordt de benzine spoedig weer duurder.
  - **Naar** mijn mening is de euro een mislukking.

TUSSENWERPSELS

Tussenwerpsels staan altijd buiten het zinsverband. Ze verbinden het gesproken woord met de intentie of het humeur van de spreker.

Tussenwerpsels kunnen klanken nabootsen – *boem! kukeleku* – en niet nabootsen – *stom! eh.*

Redekundig ontleden (syntaxis) – letní semestr “Nizozemská mluvnice 2”

1. týden – úvod

Literatuur:

J. Luif, *In verband met de zin*, Amsterdam: AUP 1997²

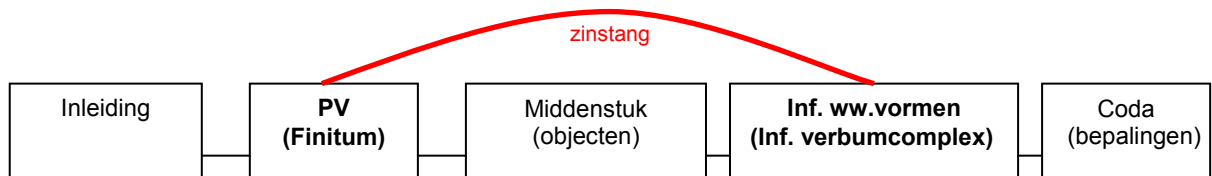
W. Vandeweghen, *Grammatica van de Nederlandse zin*, Leuven: Garant 2004³

E. Lotko, *Slovník lingvistických termínů pro filology*, Olomouc: UP 2003² (pro českou terminologii)

2. týden – základní pojmy a principy větné stavby v nizozemštině

ZINSBOUW

Typisch voor het Nederlands is een relatieve vaste zinsbouw die tussen een SVO-taal (volgorde *subject, verb, object*) en een SOV-taal (volgorde *subject-object-verb*) instaat. Het Nederlands heeft de volgende basisstructuur (hoofdzinnen):

Hieruit volgt dat het **onderwerp** altijd vóór of na de zgn. persoonsvorm staat (zie ook hierna). De persoonsvorm geeft de hoofdtijd van de handeling, de persoon en het getal weer en staat *altijd* op de tweede plaats van de zin. Het Nederlands onderscheidt verder enkelvoudige (finitie) en samengestelde (infiniete) tijdsvormen. Bij de samengestelde tijden bevindt het hoofdwerkwoord zich in infiniete vorm aan het eind van de zogeheten **zinstang** (vgl. Duits “Satzklammer”).

Anders dan in het Tsjechisch worden in het Nederlands alleen *complete componenten* benoemd. Dat zijn delen van de zin, die in hun geheel verschuiven. Vergelijk bijv.:

Uitgangszin: *Jan heeft twee boeken gekocht*

Extra tijdbepaling: *Jan heeft gisteren twee boeken gekocht* – of:

Gisteren heeft Jan twee boeken gekocht

Plaatsbepaling: *Jan heeft gisteren in de stad twee boeken gekocht* – oder:

Gisteren heeft Jan in de stad twee boeken gekocht – oder:

In de stad heeft Jan gisteren twee boeken gekocht

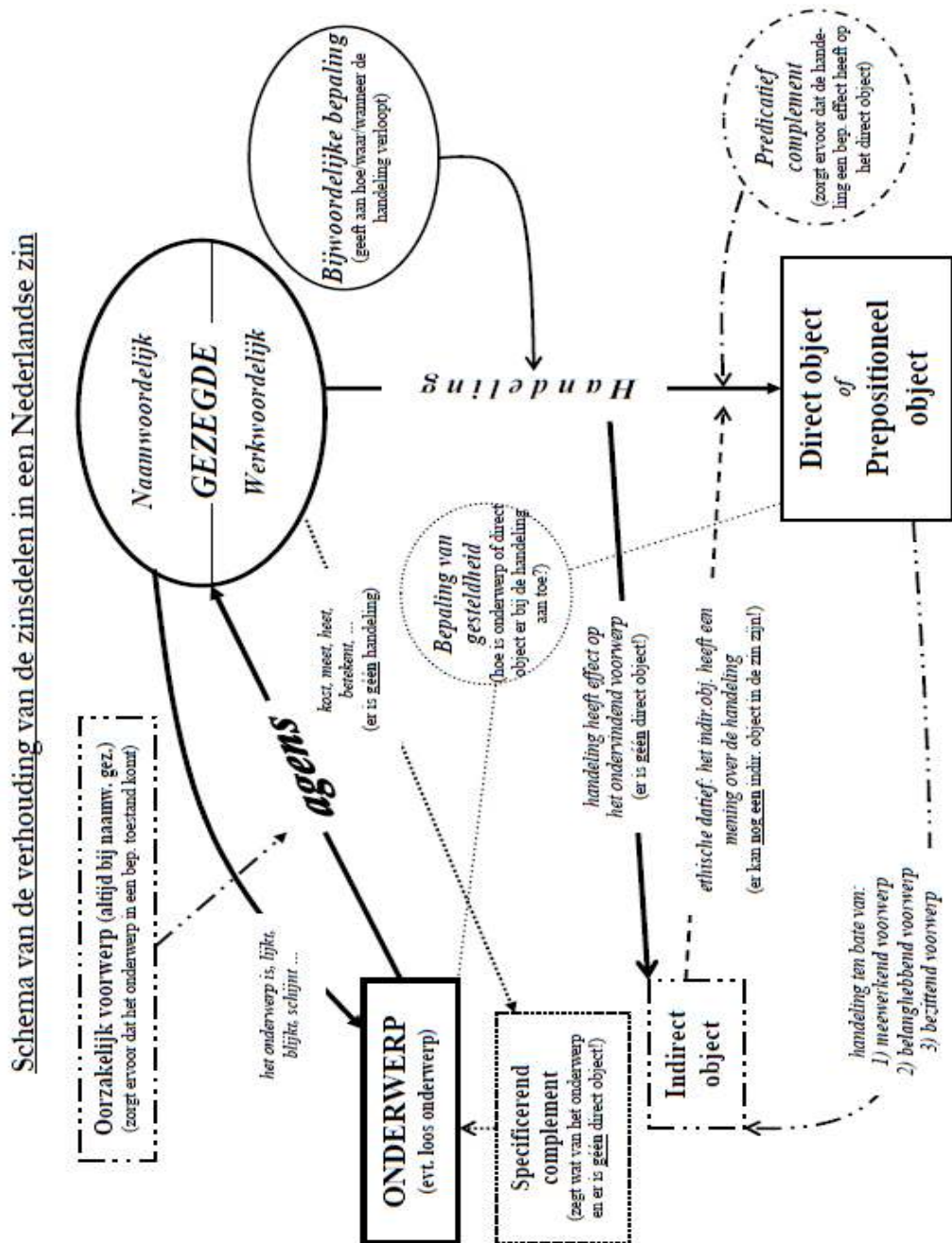
Extra bepaling: *Jan heeft gisteren in de stad met geleend geld twee boeken gekocht*

of: *Jan heeft gisteren in de stad twee boeken gekocht met geleend geld*

of: *Gisteren heeft Jan in de stad met geleend geld twee boeken gekocht*

Daar staat tegenover dat er veel meer verschillende types zinsdelen worden benoemd. Veelal is er in het Tsjechisch geen duidelijk equivalent. Het min of meer complete schema ziet er als volgt uit:

3. týden – přísudek

HET GEZEGDE – DE MOTOR VAN DE ZIN

PREDIKAAT (přísudek rozvitý; část přísudková)

- Het predikaat schrijft wat aan het onderwerp toe (handeling, toestand) en omvat in elk geval een gezegde.
- is samengesteld uit de overige zinsdelen (NB. het predikaat is zelf **geen** zinsdeel).

Delen van het predikaat (Rozvíjející členy rozvitého přísudku)

PERSOONSVORM (neexistuje v češtině, srov. „spona“ v případě jmenného přísudku)

- **vormaspect**: dat deel van het gezegde dat naar getal en persoon steeds congrueert met het onderwerp
- er zijn 2 vormen beschikbaar: tegenwoordige-tijdsvorm, verleden-tijdsvorm
- **plaatsaspect**: staat in mededelende hoofdzinnen op de tweede zinsplaats
staat in ondergeschikte bijzinnen na het voegwoord *dat* (of daarmee samengestelde voegwoorden) op de laatste of voorlaatste zinsplaats

Voorbeelden: *Er **stonden** twee mannen op straat - er **stond** een man op straat*

*Ik had hem verteld dat er twee mannen op straat **stonden***

OVERIGE DELEN VAN HET GEZEGDE (ostatní části přísudku)

- Infinitieve (niet-vervoegde) vormen: deelwoord, infinitief (aan het eind van de zin)
- Deze worden meestal gecombineerd met een *hulpwerkwoord* of *modaal werkwoord* in de persoonsvorm.

Hulpwerkwoorden (pomocná slovesa)

- **van tijd** (času): hebben, zijn, zullen
- **van lijdende vorm** (trpného rodu): worden, zijn
- **van modaliteit** (modální): blijken, dunken, hoeven (*jenom se záporem*), kunnen, lijken, moeten, mogen, schijnen, willen, zullen
- **van intensivering** (zdůraznění): doen, gaan, komen, laten
- Hulpwerkwoorden preciseren de verhouding van het hoofdwerkwoord (semantische betekenisdrager) – in de vorm van een deelwoord of infinitief geschreven – met het onderwerp en de rest van de zin.

Koppelwerkwoorden (spony): blijven, worden, zijn (evt. ook: blijken, gaan, lijken, raken, schijnen) verbinden het onderwerp met het naamwoordelijk deel van het gezegde.

Naamwoordelijk deel van het gezegde (přísudek jmenný)

- Gezegdes kunnen we verdelen in *werkwoordelijke gezegdes* (alleen werkwoordsvormen) en *naamwoordelijke gezegdes* (werkwoords- en naamwoordsvormen in één gezegde)
- In een naamwoordelijk gezegde zegt het naamwoordelijke deel steeds wat over het onderwerp. Dit naamwoordelijk deel is verbonden met het onderwerp door het koppelwerkwoord.

Speciaal: Het voltooid deelwoord **geweest** is altijd òf koppelwerkwoord, òf zelfstandig werkwoord.

Oorzakelijk voorwerp (lett. předmět důvodový, česky: předmět v objektovém genitivu)

Het oorzakelijk voorwerp komt voor bij een klein aantal naamwoordelijke gezegdes, zoals *beu zijn, bijster raken/zijn, kwijt zijn, moe worden, schuldig zijn, van plan zijn* en *waard zijn*. Al deze gezegdes hebben een aanvulling nodig die aangeeft wát er kwijt is, wát iets waard is, etc. Deze aanvulling wordt *oorzakelijk voorwerp* genoemd. In het Tsjechisch is dit een *předmět* (vaak in de zgn. *objektový genitiv*)

Voorbeelden: Ik was **zijn gezeur** beu.

Janneke werd **het spelletje** niet moe.

Je bent me **vier euro** schuldig.

Zij waren **weinig goeds** van plan.

Het oorzakelijk voorwerp lijkt wel wat op het *direct object* (zie hierna). Het evrshcil ligt erin dat het oorzakelijk voorwerp altijd in een naamwoordelijk gezegde voorkomt.

Werkwoordelijke uitdrukking (slovesná fráze)

- Er bestaan in het Nederlands vaste uitdrukkingen die wel naamwoorden bevatten, maar toch als een werkwoordelijk gezegde worden geclassificeerd. In dit geval hebben de naamwoorden geen aparte betekenis, maar alleen in samenhang met de hele uitdrukking.

Voorbeelden: Ze **staken de draak met** het rare taalgebruik van de leerling.

Hij **hield gelukkig een oogje in het zeil**.

Predicatief complement (srovnatelné s českým predikativním atributem)

Het predicatief complement zegt, anders dan de bijwoordelijke bepaling, niet alleen wat van het gezegde, maar kwalificeert het lijdend voorwerp nader conform het gevolg van de handeling. Als predicatief complement worden vaak ook kwalificaties benoemd die ofwel - als gevolg van de handeling van het gezegde - iets naders zeggen van het lijdend voorwerp, ofwel van het onderwerp. Het verschil tussen een predicatief complement en een bepaling van gesteldheid is gelegen in het feit dat de bepaling van gesteldheid geen gevolg is van de handeling van het gezegde.

Voorbeelden: De haren werden **kort geknipt**.

Ester zal het vlees wel **mooi bruin** braden.

Ze kozen Klaus **tot voorzitter van het parlement**.

Het kamerlid vatte die opmerking op **als een belediging**.

4. týden – podměť

ONDERWERP

ONDERWERP (podměť, podmět rozvítý)

- Dat deel van de zin dat het getal van de persoonsvorm bepaalt. In het Nederlands wordt het geslacht meestal niet uitgedrukt.
- Noemt datgene, waaraan in de rest van de zin iets wordt toegeschreven, d.w.z. wie/wat de handeling uitvoert.
- Meestal vormen naamwoordelijke constituenten (zelfstandig naamwoord + complementen) het onderwerp

Controlevraag: Wie? (in de eerste naamval)

Voorbeelden: **Deze pen** schrijft lekker (aan de pen wordt toegeschreven dat hij lekker schrijft)

Deze pennen schrijven lekker (betekenis is min of meer gelijk, persoonsvorm „schrijft“ verandert)

speciaal: **loos onderwerp** - onderwerp dat eigenlijk niets betekent: **Het sneeuwt vandaag.**

Voorlopig onderwerp – meestal “er” > geeft aan dat het echte onderwerp nog volgt: **Er loopt een man op straat.**

Het *loos onderwerp* (lett. *práždny podmět*) is nodig, omdat het in het Nederlands onmogelijk is om (zoals in het Tsjechisch) het onderwerp opgesloten te hebben in de persoonsvorm. Gezegden zonder onderwerp zijn automatisch bevelen (imperatieven).

Voorlopige onderwerpen (lett. *průběžný podmět*) is nodig bij mededelende zinnen met een onbepaald onderwerp.

5. týden – předměty

OBJECTEN

LIJDEND VOORWERP of **direct object** (předmět ve 4. pádu)

- Zaken of personen, waarop de handeling of het gebeuren van het gezegde gericht is (in het Tsjechisch in de 4^e naamval).
- Meestal een naamwoordelijke constituent (zelfstandig naamwoord of iets dergelijks).
- Kan in het Nederlands „genominaliseerd“ worden.

Rozdíl s češtinou: „předmět“ se v češtině dále nerozlišuje. V nizozemštině musíte však rozlišovat podle funkce předmětu!

Voorbeeld: *Mijn oom bezat **een landhuis**.*

nominaliseringsproef: *het bezitten **van een landhuis***

vergelijk: *Michael sliep de hele avond - *Het slapen van de hele avond.*

speciaal: sommige werkwoorden kunnen **geen** lijdend voorwerp bij zich hebben. Deze zijn onovergankelijk (intransitief). Werkwoorden die **wel** een lijdend voorwerp kunnen hebben zijn overgankelijk (transitief)

*Als je bij onvergankelijke werkwoorden iets wilt uitdrukken, waarop het werkwoord invloed heeft, moet je meestal een voorzetselverbinding gebruiken en dan heet het zinsdeel, waarop invloed wordt uitgeoefend, een **voorzetselvoorwerp**.*

*bijv.: *Appie werkte een zware klus > Appie werkte **aan een zware klus**.*

INDIRECT VOORWERP (předmět nepřímý)

- Duidt een persoon of zaak aan die nauw zijn betrokken bij het gebeuren in het gezegde, maar er niet direct door betroffen worden. In het Tsjechisch meestal in de 3^e naamval.

Er zijn **vijf types** indirect voorwerp:

1. Meewerkend voorwerp (předmět souběžný)

- Meestal bij werkwoorden die een overdracht of het tegendeel aanduiden.
- Meestal staat het vóór het lijdend voorwerp.

Voorbeeld: *Hij gaf (aan) **de studenten** veel geld.*
*Het jongetje pakte **haar** de ballon af.*

Speciaal: Als het lijdend voorwerp door een voornaamwoord wordt uitgedrukt, staat het nog vóór het meewerkend voorwerp.

Voorbeeld: *Hij gaf het **aan de studenten**.*
*Het jongetje pakte het **haar** af.*

2. Ondervindend voorwerp (lett. předmět “zasazený” nebo “pocitující”)

- Bij werkwoorden, waarvan het onderwerp geen betrekking heeft op personen of dieren.
- Geen lijdend voorwerp in de zin.

Voorbeelden: *Dat komt **jullie** niet toe.*

*Die jurk staat **jouw vriendin** goed.*

3. Belanghebbend voorwerp (předmět zainteresovaný)

- Vooral bij werkwoorden die het opdienen, klaarmaken of kopen van voedsel (zaken) betreffen.
- Kan eventueel met *voor* worden gecombineerd.

Voorbeelden: *Hij schonk (**voor**) tante **Christien** een glaasje in.*

*Zij kocht (**voor**) haar vriend een nieuwe broek.*

4. Bezittend voorwerp of possessieve datief (předmět vlastníci)

- Het indirecte voorwerp is eigenaar van het genoemde lichaamsdeel.

Voorbeelden: *Oom Albert stopte **de muzikant** een rijksdaalder in de hand.*

*De studenten trokken **het meisje** de schoenen van de voeten.*

5. Ethische datief (etický dativ)

- Drukt (in de 3^e naamval) degene uit, wiens oordeel in de zin wordt gegeven.
- Er kunnen in dit soort zinnen twee indirecte voorwerpen voorkomen (vgl. 2^e voorbeeld).

Voorbeelden: *De soldaten maakten **ons** veel te veel lawaai.*

*De leraar gaf **me** die leerling toch een uitbrander. (me - ethische datief; die leerling - meew.vw.)*

VOORZETSELVOORWERP of prepositioneel object (předmět předložkový)

- In vaste uitdrukkingen (rectie) bij werkwoorden die in de bewuste betekenis geen direct object kunnen hebben.
- Wat betreft inhoudelijke (semantische) betekenis komt het voorzetselvoorwerp dicht bij het lijdend voorwerp.

Voorbeelden: *Hij dacht **over verhuizen**.*

*Ze moest steeds weer **aan haar dochtertje** denken.*

SPECIFICEREND COMPLEMENT (specifikující přídavek, česky: doplněk)

- Het specificerend complement lijkt op een lijdend voorwerp, maar zegt wat van het onderwerp. Daarbij is het echter niet verbonden met het gezegde en kan dus geen naamwoordelijk deel van het gezegde zijn.

Voorbeelden: *Dit boek kost **een tientje**.*

*Mijn zus heet **Ineke**.*

*Dat bord betekent „**gevaar**“*

Let op: Na het werkwoord **zijn** vormen aanduidingen van maten wel een naamwoordelijk deel van het gezegde, voor zover nadere aanduiding als *diep, warm, oud* enz. wordt weggelaten.

Voorbeelden:

*De zee is hier **200 meter**.*

*maar: De zee is hier **200 meter diep** (specificerend complement)*

Mijn grootmoeder is negentig.

*maar: Mijn grootmoeder is **negentig jaar** oud (spec.compl.)*

6. týden – příslovečná určení

BIJWOORDELIJKE BEPALINGEN (Příslovečné určení)

- Geeft nadere informatie over de handeling, het gebeuren of de toestand die in de zin wordt uitgedrukt.
- Meestal geen complement van het gezegde en kan daarom vrij gemakkelijk worden weggelaten, zonder dat de inhoudelijke betekenis van de zin verandert.

Typische voorbeelden van bijwoordelijke bepalingen zijn:

Bijwoordelijke bepaling van tijd: *Tijdens de vakantie zijn we bij oma op bezoek geweest.*

Bijwoordelijke bepaling van plaats: *Ze logeren in de bruidssuite.*

Bijwoordelijke bepaling van richting: *Gisteren kwam ze naar ons toe.*

Bijwoordelijke bepaling van hoedanigheid: *Sara sprong behendig over het hekje.*

Bijwoordelijke bepaling van vergelijking: *Hij liep als een kip zonder kop rond.*

Bijwoordelijke bepaling van middel: *Hij schrijft met een balpen.*

Bijwoordelijke bepaling van omstandigheid: *Bij helder weer gaat hij altijd fietsen.*

Bijwoordelijke bepaling van oorzaak: *Ten gevolge van de vorst functioneert de wissel niet.*

Bijwoordelijke bepaling van toegeving: *Niettegenstaande de tegenslagen zette hij door.*

7. týden – speciální případy příslovečných určení

BEPALING VAN MODALITEIT OF ZINBEPALING (modální (příslovečné) určení)

- Bepalingen van modaliteit zeggen wat van de mening van de spreker over de hele zin. Je kunt ze omschrijven met *het is .... zo dat ....*
- Hierbij hoort ook de ontkenning van de hele zin met *niet*. (**Let op:** dit betreft dus niet de ontkenning “geen”!)

Voorbeelden:

*De veerboot is **misschien** aan de grond gelopen*

(Het is misschien zo dat de veerboot aan de grond is gelopen).

*Pieter deed **niet** mee (Het is niet zo dat Pieter meedeed).*

BEPALING VAN GESTELDHEID (lett. určení jakosti)

- Bepaalt iets naders over onderwerp of lijdend voorwerp, maar zegt niets over de handeling en is evenmin van het gezegde afhankelijk.

Voorbeelden:

*Hij lag **wakker** in bed.*

*Opa kwam **lachend** de kamer in.*

*Ze hing het overhemd **kletsnat** op.*

*Ik heb het aan Martha **als de meest ervarene** gevraagd.*

8. a 9. týden – části vět, vedlejší věty, stručné vedlejší věty

DELEN VAN ZINSELEN

BIJVOEGLIJKE BEPALING (Přívlastek)

- delen van naamwoordelijke constituenten die deze nader specificeren

- we onderscheiden:

- a) bijvoeglijke bepalingen vóór het hoofd, meestal bijvoeglijke naamwoorden (přívlastky před podstatným jménem - v češtině to jsou přívlastky shodné)

Opmerking 1: telwoorden en voornaamwoorden worden in het Nederlands meestal **niet** als bijvoeglijke bepaling (přívlastek) beschouwd.

Opmerking 2: Evenals in het Tsjechisch congrueert deze bijvoeglijke bepaling met het hoofd.

Voorbeeld: Zijn zeer gevoelige optreden van gisteravond was onvergetelijk.

- b) bijvoeglijke bepalingen achter het hoofd, meestal voorzetselconstituenten

Voorbeeld: Zijn zeer gevoelige optreden van gisteravond was onvergetelijk.

- c) werkwoordelijke constituenten - de beknopte bijvoeglijke bijzin (česky: přívlastek volný).

Voorbeeld: Het mij altijd vriendelijk toelachende jongetje verdenkt men van diefstal.

BIJSTELLING of appositie (přístavek)

Bijstellingen zijn meestal langere bijvoeglijke bepalingen die als een 'extra' zijn toegevoegd en de naamwoordelijke constituent als geheel bepalen. Ze geven een nadere omschrijving van de constituent waar ze bij horen. Meestal staan ze na een komma.

Voorbeelden:

*Chimpansees, de meest intelligente wezens na de mensen, kun je geen rekenen leren.
Ik schenk je deze ketting, een erfstuk van mijn oudtante.*

PREDICATIEVE TOEVOEGING (přístavek)

Predicatieve toevoegingen zijn bijstellingen die bij een naamwoordelijke constituent horen, maar deze niet nader omschrijven. In deze toevoeging staat meestal een werkwoordsvorm (deelwoord) of de toevoeging bepaalt tevens het gezegde.

Voorbeelden:

*Maarten, ook niet flauw, gaf iedereen een rondje.
Aan Lilian, inmiddels met Jan verloofd, heb ik toen een lange brief geschreven.*

BEPALING VAN GRAAD (Příslovečné určení míry)

- Bepalingen van graad zijn zelf weer onderdeel van andere zinsdelen en geven de mate aan naar de mening van de spreker.

Voorbeelden: *Hij antwoordde reuze sympathiek.*
                              Een beetje bleek ging hij tegenover mij zitten.
                              Hij maakt de kuil diep genoeg.

BEPALING VAN HOEVEELHEID (příslovečné určení množství)

- Bepalingen van hoeveelheid zijn evenals bepalingen van graad onderdeel van een ander zinsdeel. Ze bepalen anders dan bepalingen van graad vaak woorden die geen gradaties toelaten.

- Ze kunnen ook zelfstandig - als bijwoordelijke bepaling - optreden.

Voorbeelden: *Maartje opende het half openstaande raam helemaal.*
                              Mijn fiets was zo goed als onbeschadigd.

ELEMENTEN BUITEN DE EIGENLIJKE ZIN

Dit zijn elementen die los staan van de eigenlijke zin en er geen rechtstreeks verband mee houden, maar wel een soort inleiding van of toevoeging op de zin kunnen vormen.

(Prvky, které nejsou větnými členy a nesouvisí přímo s větou, ale tvoří úvod věty nebo větu komentuj).

OMSCHRIJVING VOORAF EN ACHTERAF VAN ZINSELEN (Samostatný větný člen mimo větu)

- Ter benadrukking van een zinsdeel kan het buiten de eigenlijke zin worden herhaald.
- Vaak wordt verwezen naar de normale plaats in de zin door het aanwijzend voornaamwoord in het buiten de zin staande zinsdeel. Dit voornaamwoord wordt dan apart op de gebruikelijke plek in de zin herhaald.
- De omschrijving is door een komma gescheiden van de eigenlijke zin.
- Al naar gelang de functie wordt gesproken van *onderwerp* enz. voor de omschrijving vooraf of achteraf. Het voornaamwoord dat het zinsdeel op de gebruikelijke plek vervangt, wordt *herhalend onderwerp* enz. genoemd. Als het eigenlijke zinsdeel nř de zin staat, wordt het verwijswoord benoemd als *voorlopig onderwerp* enz.

Voorbeelden:

Dat pakje, **dat** zou ik niet openmaken. (*lijdend voorwerp - herhalend lijdend voorwerp*)

Hij is niet te vertrouwen, die man. (*předběžný podmět - podmět*)

AANGESPROKEN PERSOON (Oslovení)

De aangesproken persoon houdt verband met de zin, maar is geen zinsdeel. De aangesproken persoon kan ook als losse zin voorkomen.

Voorbeelden: Karel, je moet even bij de leraar komen.

En toen, beste mensen, gebeurde er iets gekks.

Piet!

TUSSENWERPSEL (Citoslovce)

- Tussenwerpsels drukken emoties, begroetingen, aansporingen en klanknabootsingen uit.
- Ze staan meestal los van de zin, vaak vooraan.

Voorbeelden: Tja, dat lijkt me heel vreemd.

Boems, daar viel de kleuter op zijn neus.

Ik wil verdomme weten wat er aan de hand is.

ZINSTYPEN

Zinnen worden ingedeeld al naar gelang hun inhoud. Daarmee kan in het Nederlands ook de woordvolgorde - m.n. de plaats van het gezegde - verschillen.

MEDELEENDE ZINNEN (Oznamovací věta)

Deelt een gegeven of feit mee.

Voorbeeld: Op de derde verdieping is een computerbedrijf gehuisvest.

VRAGENDE ZINNEN (Tázací věta)

- Stelt een vraag.

- Persoonsvorm staat op de eerste zinsplaats (zgn. inversie).

Voorbeeld: Gaat het feest door?

Let op: Een zin in de „gewone volgorde“ (zonder inversie) die op vragende toon wordt gesteld, is grammaticaal een **mededelende** zin.

Voorbeeld: Het feest gaat door?

GEBIEDENDE ZINNEN (Rozkazovací věta)

Beveelt en gebruikt daarbij een imperatief-vorm op de eerste zinsplaats.

Voorbeelden: Neem eens een paar dagen rust!

Wees stil!

WENSENDE ZIN (Přací věta)

Ziet er als een bevelende zin uit, met dit verschil dat de persoonsvorm meestal in de verleden tijd staat (vervangt de conjunctief die in het Nederlands feitelijk niet meer bestaat).

In enkele gevallen bestaat ook de tegenwoordige tijd met een aparte conjunctief-vorm.

Voorbeelden: Kwam oma maar!

Hadden we maar wat lekkers te eten.

Leve de koningin!

UITROEPENDE ZIN (Zvolací věta)

Zinnen die becommentariëren en meestal op uitroepende toon worden uitgesproken.

Voorbeelden: Wat een troep is het hier.

Tekenen dat hij kan!

Oma komt!

ELLIPTISCHE ZIN (Věta neúplná)

In de spreektaal maken we zinnen vaak niet af of reageren we met een onafgemaakte zin op een eerdere uitgesproken (volledige) zin. In het Nederlands bevat zo'n zin vaak niet eens een gezegde.

Voorbeelden: *En nu ook nog sneeuw!*
                                 Pilsje?
                                 „Waar ga je heen?“ „Naar huis.“

SAMENGESTELDE ZINNEN (Souvětí)

- Zinnen met slechts één persoonsvorm worden enkelvoudige zinnen genoemd.
- Zinnen met meer persoonsvormen worden samengestelde zinnen genoemd.

Bij samengestelde zinnen kan het gaan om:

- Twee hoofdzinnen die met een nevenschikkend voegwoord (*en, maar, of, want, dus*) zijn verbonden.
- Twee hoofdzinnen die met een komma, maar zonder verbindingswoord naast elkaar staan.
- Een hoofdzin en een hiervan afhankelijke en ondergeschikte bijzin.

BIJZINNEN (Vedlejší věty)

In het Nederlands wordt de bijzin beschouwd als een deel van de totale zin. Om die reden wordt tegenwoordig vaak geen komma tussen hoofd- en bijzin geschreven.

Bijzinnen worden, net als in het Tsjechisch, nader benoemd volgens de functie die ze in het hele zinsverband hebben. We spreken dan van *onderwerpszin*, *voorzetselvoorwerpszin*, *bijvoeglijke bijzin*, enz.

Voorbeelden:

- Het** maakt niet uit of je het ermee eens bent.* (onderwerpszin)
- Ik ben **het** beu dat iedereen doet waar hij zin in heeft.* (oorzakelijk-voorwerpszin)
- De vraag of je gelijk had, zal wel nooit beantwoord worden.* (bijvoeglijke bijzin)
- Als jullie meedoen, ben ik ook van de partij.* (bijwoordelijke bijzin van voorwaarde)

Let op: Bijzinnen die beginnen met de voegwoorden **dat** en **of** zijn vaak complementzinnen. In dat geval treedt er meestal in de hoofdzin een voorlopig onderwerp of voorwerp op (in de voorbeelden vet gedrukt aangegeven).

Bijzinnen die beginnen met een *betrekkelijk voornaamwoord* of een *betrekkelijk bijwoord* of een *betrekkelijk voornaamwoordelijk bijwoord* worden **betrekkelijke bijzinnen** genoemd. Deze vormen meestal samen met hun antecedent één naamwoordelijke constituent.

Voorbeelden:

- De chef door wie ik ontslagen ben, is gisteren gearresteerd.* (betrekkelijk voornaamwoord)

Ze hebben de straat, waar ik ben geboren, helemaal afgebroken. (betrekkelijk bijwoord)
De sleutel, waarmee het kistje opengaat, is weg. (betrekkelijk voornaamwoordelijk bijwoord)

Een bijzin hoeft geen volledig gezegde te bevatten. Het gezegde kan zijn uitgedrukt met een infinitief-constructie of met een constructie met een voltooid deelwoord. In dat geval spreken we van **beknopte bijzinnen**. De verdere classificatie is op basis van de functie, dus *beknopte lijdend-voorwerpszin, beknopte bijzin van tijd*, enz.

Voorbeelden:

Heel kort in hete olie gebraden vind ik dat vlees het lekkerst. (beknopte bijzin van gesteldheid)

Ans streefde ernaar op tijd aanwezig te zijn. (beknopte voorzetselvoorwerp)

APPENDIX I – RECTIE BIJ ENKELE WERKWOORDEN

werkwoorden met **aan**:

<i>aanpassen</i>	přizpůsobit	<i>(zich) onderwerpen</i>	podřídít (se)
<i>beantwoorden</i>	odpovídat	<i>ontkomen</i>	uniknout
<i>behoefte hebben</i>	potřebovat	<i>ontsnappen</i>	uniknout
<i>bijdragen</i>	přispět	<i>overdragen</i>	předat
<i>(zich) binden</i>	vázat (se)	<i>overhandigen</i>	doručit
<i>deelnemen</i>	účastnit se	<i>overlijden</i>	zemřít
<i>denken</i>	myslet na	<i>schrijven</i>	psát
<i>doen</i>	dělat	<i>sterven</i>	umřít
<i>zich ergeren</i>	zlobit se na	<i>sturen</i>	poslat
<i>gebrek hebben</i>	trpět nedostatkem	<i>toevoegen</i>	přidat k
<i>geloven</i>	věřit v	<i>twijfelen</i>	pochybovat o
<i>geven</i>	dát	<i>vertellen</i>	vyprávět
<i>grenzen</i>	hraničit s	<i>voldoen</i>	uspokojit
<i>hechten</i>	přikládat	<i>voorafgaan</i>	předcházet
<i>herinneren</i>	připomenout	<i>(zich) voorstellen</i>	představit (se)
<i>zich houden</i>	držet se, dodržovat	<i>(zich) wennen</i>	zvyknout (si) na
<i>lenen</i>	půjčovat	<i>(zich) wijden</i>	věnovat (se)
<i>leveren</i>	dodávat	<i>wijten</i>	vyčítat, přičíst
<i>lijden</i>	trpět	<i>zeggen</i>	říct
<i>meedoen</i>	připojit se k	<i>zenden</i>	poslat

werkwoorden met **bij, boven, door**

<i>aankomen bij</i>	přijet	<i>wonen bij</i>	bydlet u
<i>(be)horen bij</i>	patřit	<i>verkiezen boven</i>	dát přednost před
<i>passen bij</i>	hodit se k	<i>vervangen door</i>	nahradit

werkwoorden met **in**:

<i>aankomen</i>	dojít	<i>trek/zin hebben</i>	mít chuť na
<i>belangstellen</i>	zajímat se o	<i>(zich) veranderen</i>	měnit (se) v
<i>bijten</i>	zakousnout se do	<i>verdelen</i>	rozdělit na
<i>geïnteresseerd zijn</i>	zajímat se o	<i>zich verdiepen</i>	ponořit se do
<i>geloven</i>	věřit v	<i>voorzien (in een behoefte)</i>	uspokojit (potřebu)
<i>slagen</i>	uspět v		
<i>zich specialiseren</i>	specializovat se na		

werkwoorden met **met**:

<i>akkoord gaan</i>	souhlasit s	<i>overeenstemmen</i>	shodovat se s
<i>zich bemoeien</i>	starat se o, plést se do	<i>praten</i>	mluvit s
<i>condoleren</i>	vyslovit soustrast	<i>spotten</i>	vysmívat se
<i>het eens zijn</i>	být zajedno s	<i>spreken</i>	mluvit s
<i>feliciteren</i>	blahopřát k	<i>trouwen</i>	vdát se za, oženit se s
<i>gebeuren</i>	stát se někomu	<i>vergelijken</i>	srovnat s
<i>gelukwensen</i>	blahopřát k	<i>(samen)wonen</i>	bydlet s, soužití s
<i>overeenkomen</i>	shodovat se s		

werkwoorden met **naar**:

<i>aarden</i>	být po	<i>staren</i>	zírat
<i>geuren</i>	vonět	<i>stinken</i>	smrdět po
<i>gluren</i>	pokukovat po	<i>streven</i>	snažit se o
<i>gooien</i>	hodit	<i>sturen</i>	poslat
<i>grijpen</i>	natáhnout se po	<i>uitkijken</i>	vyhlížet
<i>hunkeren</i>	toužit po	<i>uitzien</i>	očekávat
<i>kijken</i>	dívat se na	<i>verlangen</i>	toužit po
<i>luisteren</i>	poslouchat	<i>vertrekken</i>	odjet do
<i>ruiken</i>	zavánět na	<i>verwijzen</i>	odkázat na
<i>schrijven</i>	psát	<i>vragen</i>	ptát se na
<i>smachten</i>	toužit po	<i>werpen</i>	hodit
<i>smaken</i>	chutnat po	<i>wijzen</i>	ukázat na
<i>snakken</i>	lapat po	<i>zenden</i>	poslat
<i>solliciteren</i>	ucházet se o	<i>zoeken</i>	pátrat po

werkwoorden met **om** en **onder**:

<i>bedelen om</i>	žebrot o	<i>smeken om</i>	prosit o
<i>benijden om</i>	závidět	<i>treuren om</i>	truchlit pro
<i>denken om</i>	myslet na	<i>verzoeken om</i>	žádat o
<i>geven om</i>	hodně/málo dát na	<i>vragen om</i>	žádat o
<i>huilen om</i>	plakat nad	<i>wenen om</i>	plakat kvůli
<i>(glim)lachen om</i>	usmívat se, smát se	<i>lijden onder</i>	trpět pod

werkwoorden met **op**:

<i>aandringen</i>	naléhat na	<i>schatten</i>	cenit na
<i>zich abonneren</i>	předplatit si	<i>schieten</i>	střílet na
<i>antwoorden</i>	odpovídat na	<i>staan</i>	stát na
<i>attent maken</i>	upozornit na	<i>stemmen</i>	hlasovat pro
<i>zich beroepen</i>	odvolat se na	<i>(zich) storten</i>	vrhnout (se) na
<i>betrekking hebben</i>	mít vztah k	<i>terugkomen</i>	znovu začít mluvit o
<i>drinken</i>	připít	<i>zich toelleggen</i>	pustit se do
<i>duiden</i>	ukazovat na	<i>toepassen</i>	aplikovat na
<i>gokken</i>	sázet se na	<i>trakteren</i>	pohostit, pozvat
<i>hopen</i>	doufat v	<i>zich verheugen</i>	těšit se na
<i>jagen</i>	lovit	<i>zich verlaten</i>	spoléhat se na
<i>komen</i>	přijít na	<i>vertrouwen</i>	důvěřovat v
<i>kritiek hebben</i>	kritizovat	<i>vissen</i>	rybařit
<i>letten</i>	dát pozor na	<i>vliegen</i>	létat do
<i>lijken</i>	podobat se	<i>volgen</i>	sledovat po
<i>loeren</i>	číhat na	<i>zich voorbereiden</i>	připravovat se na
<i>mikken</i>	mířit na	<i>vuren</i>	pálit na
<i>neerkomen</i>	dopadnout na, jít o	<i>wachten</i>	čekat na
<i>passen</i>	hlídat	<i>wedden</i>	vsadit si na
<i>reageren</i>	reagovat na	<i>wijzen</i>	ukazovat na
<i>recht hebben</i>	mít nárok na	<i>ja zeggen</i>	souhlasit s
<i>rekenen</i>	spoléhat na	<i>zinspelen</i>	dělat narážky na
<i>richten</i>	směřovat k		

werkwoorden met **over**:

<i>beschikken</i>	disponovat	<i>praten</i>	hovořit o
<i>beslissen</i>	rozhodnout o	<i>roddelen</i>	pomlouvat
<i>zich druk maken</i>	dělat si hlavu o	<i>zich schamen</i>	stydět se za
<i>zich ergeren</i>	zlobit se kvůli	<i>schrijven</i>	napsat o
<i>klagen</i>	naříkat si na	<i>spreken</i>	hovořit o
<i>nadenken</i>	přemýšlet	<i>zich verheugen</i>	radovat se o
<i>oordelen</i>	posoudit	<i>vertellen</i>	vyprávět o

werkwoorden met **tegen**:

<i>blaffen</i>	štěkat na	<i>spreken</i>	mluvit spolu
<i>glimlachen</i>	usmívat se na	<i>zich verzetten</i>	bránit se proti
<i>opzien</i>	obávat se	<i>vloeken</i>	nadávat na
<i>ruilen</i>	vyměnit si za	<i>zeggen</i>	mluvit
<i>schreeuwen</i>	křičet proti		

werkwoorden met **tot**:

<i>aanleiding geven</i>	způsobit	<i>kiezen</i>	zvolit za
<i>aansporen</i>	podněcovat k	<i>leiden</i>	vést k
<i>aanzetten</i>	pobízet k	<i>zich richten</i>	obrátit se na
<i>behoren</i>	patřit k	<i>toelaten</i>	připustit k
<i>(zich) bekeren</i>	obrátit se	<i>veroordelen</i>	odsoudit k
<i>besluiten</i>	dohodnout se na	<i>(zich) verplichten</i>	zavázat se
<i>bidden</i>	modlit se k	<i>zich wenden</i>	obrátit se na
<i>bijdragen</i>	přispět k		

werkwoorden met **van**:

<i>afhangen</i>	záviset na	<i>krioelen</i>	hemžit se
<i>afstammen</i>	pocházet z	<i>leven</i>	žít z
<i>balen</i>	mít dost	<i>overtuigen</i>	přesvědčit o
<i>barsten</i>	prasknout	<i>schrikken</i>	lekat
<i>beroven</i>	oloupit o	<i>stikken</i>	dusit se
<i>bevallen</i>	rodit	<i>veranderen</i>	změnit
<i>beven</i>	třást se	<i>verdenken</i>	podezírat z
<i>(zich) bevrijden</i>	osvobodit (se) od	<i>verliezen</i>	prohrávat s
<i>genieten</i>	těšit se z	<i>verschillen</i>	lišit se od
<i>houden</i>	milovat	<i>voorzien</i>	opatřit
<i>huilen</i>	plakat (pro)	<i>weten</i>	vědět o

werkwoorden met **voor**:

<i>zich in acht nemen</i>	dávat si pozor na	<i>kiezen</i>	vybrat si
<i>bang zijn</i>	mít strach z	<i>oppassen</i>	dát si pozor na
<i>behoeden</i>	chránit před	<i>slagen</i>	udělat zkoušku
<i>belangstelling hebben</i>	mít zájem o	<i>zich uitgeven</i>	vydávat se za
<i>bezwijken</i>	podlehnout	<i>verslijten</i>	považovat za
<i>danken</i>	děkovat za	<i>vrezen</i>	bát se o
<i>doorgaan</i>	být považován za	<i>waarschuwen</i>	varovat před
<i>gelden</i>	platit za	<i>wijken</i>	uhnout
		<i>zakken</i>	propadnout z

zich hoeden
zich interesseren

mít se na pozoru před
mít zájem o

zorgen

pečovat o

Appendix II - STAMTIJDEN VAN DE STERKE WERKWOORDEN

Groep 1: ij/ei – e – e

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
aantijgen	teeg aan	heb aangetegen	přičítat
begrijpen	begreep	heb begrepen	rozumět
belijden	beleed	heb beleden	vyzn(áv)at
bezwijken	bezweek	ben bezweken	podlehnout, podléhat
bijten	beet	heb gebeten	kousat, kousnout
blijken	bleek	is gebleken	jevit se, zdát se
blijven	bleef	ben gebleven	zůstat
drijven	dreef	ben gedreven	hnát, honit, plavat
glijden	gleed	ben gegleden	klouzat, sklouznout
grijpen	greep	heb gegrepen	chytat, chytit
hijsen	hees	heb gehesen	vztyčovat, vztyčit
kijken	keek	heb gekeken	koukat (se), kouknout (se)
kijven	keef kijfde (<i>modern</i>)	heb gekeven heb gekijfd (<i>modern</i>)	hádat se, hašteřit se
knijpen	kneep	heb geknepen	štípat, štípnout
krijgen	kreeg	heb gekregen	dost(áv)at
krijten	kreet	heb gekreten	plakat (<i>archaicky</i>)
kwijten	kweet	heb gekweten	zhostit se
lijden	leed	heb geleden	trpět
lijken	leek	heb geleken	podobat se
mijden	meed	heb gemeden	vyhýbat se, vyhnout se
nijgen	neeg	ben genegen	klonit se, klanět se
nijpen	neep	heb genepen	štípat, štípnout
overlijden	overleed	ben overleden	zemřít
prijzen	prees	heb geprezen	chválit, vychvalovat
rijden	reed	ben gereden	jet, jezdit
rijgen	reeg	heb geregen	šněrovat
rijten	reet	heb gereten	roztrhnout, roztrhat
rijven	reef	heb gereven	orašplovat (<i>archaicky</i>)
rijzen	rees	is gerezen	stoupat, stoupnout
schijnen	scheen	heeft geschenen	zářit, jevit se, zdát se
schijten	scheet	heb gescheten	srát
schrijden	schreed	heb geschreden	kráčet

Groep 1: ij/ei – e: – e: (vervolg)

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
schrijven	schreef	heb geschreven	psát
slijpen	sleep	heb geslepen	brousit
slijten	sleet	heb gesleten	opotřebovat (se)
smijten	smeet	heb gesmeten	házet, hodit
snijden	sneed	heb gesneden	řezat, říznout
spijten	speet	heeft gespeten	litovat, mrzet
splijten	spleet	heb gespleten	štípat, štípnout
stijgen	steeg	ben gestegen	stoupat, stoupnout
stijven	steef stijfde	heb gesteven heb gestijfd	škrobit povzbuzovat, sílit
strijden	streed	heb gestreden	zápasit
strijken	streek	heb gestreken	žehlit, hladit
verdwijnen	verdween	ben verdwenen	zmizet
vergelijken	vergeleek	heb vergeleken	srovn(áv)at
vrijen	vree vrijde (<i>modern</i>)	gevreeën gevrijd (<i>modern</i>)	laškovat, mazlit se, spát s
wijken	week	ben geweken	uhnout
wijten	weet	heb geweten	svalovat, svalit
wijzen	wees	heb geweest	ukázat, ukazovat
wrijven	wreef	heb gewreven	drhnout, dřít
zijgen	zeeg	ben gezegen	padat, cedit
zwijgen	zweeg	heb gezwegen	mĺčet

Groep 2: ie – o: – o:

bedriegen	bedroog	heb bedrogen	podvádět, podvádět
bieden	bood	heb geboden	nabídnout, nabízet
genieten	genoot	heb genoten	těšit se, požívat
gieten	goot	heb gegoten	lít
kiezen	koos	heb gekozen	vybrat (si), zvolit
liegen	loog	heb gelogen	lhát
rieken	rook	heb geroken	čichat, vonět
schieten	schoot	heb geschoten	střílet
verbieden	verbood	heb verboden	zakázat

Groep 2: ie – o: – o: (vervolg)

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
verdrieten	verdroot	heb verdroten	sužovat, soužit
vlieden	vlood	ben gevlooden	uprchnout, prchat
vliegen	vloog	ben gevlogen	létat, letět
vlieten	vloot	is gevloten	téct, proudit

onregelmatig in dezelfde groep:

verliezen	verloor	heb/ben verloren	ztratit, ztrácet
vriezen	vroor	heeft gevroren	mrznout

Groep 3: ui – o: – o:

besluiten	besloot	heb besloten	rozhodnout
buigen	boog	heb gebogen	ohnout, ohýbat
druipen	droop	heb gedropen	kapat, kápnout
duiken	dook	heb gedoken	potopit se, potápět se
fluiten	floot	heb gefloten	pískat, písknout
kluiven	kloof	heb gekloven	hlodat
kruipen	kroop	heb/ben gekropen	lézt, plazit se
luiken	look	heb geloken	zavřít (se)
ontluiken	ontlook	ben ontloken	rozvít, rozvíjet
pluizen	ploos	heb geplozen	třepit
ruiken	rook	heb geroken	čichat, cítit, vonět
schuilen	school schulde (<i>modern</i>)	heb gescholen heb geschild (<i>modern</i>)	skrývat se, krýt se
schuiven	schoof	heb geschoven	strčit, šoupat, šoupnout
sluipen	sloop	ben geslopen	plížít se
sluiten	sloot	heb gesloten	zavřít, zavírat
snuiten	snoot	heb gesnoten	vysmrkat se
snuiven	snoof	heb gesnoven	funět, frkat
spruiten	sproot	is gesproten	klíčít, rašit
sputen	sboot	heb gespoten	stříkat, vystřikovat
stuiven	stoof	heb/ben gestoven	prášit (se)
verschuilen	verschool	heb verscholen	skrý(va)t
zuigen	zoog	heb gezogen	sát
zuipen	zoop	heb gezopen	chlastat

Sterke werkwoorden

Groep 4: e – o – o:

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
bewegen	bewoog	heb bewogen	pohybovat, pohnout
scheren	schoor	heb geschoren	holit
wegen	woog	heb gewogen	vážit
zweren	zwoor zweerde (<i>modern</i>)	heeft gezworen	hnisat, podeb(i)rat se

Groep 5: e – oe – o:

zweren	zwoer	heb gezworen	přísahat
--------	-------	--------------	----------

Groep 6: ĩ – ö – ö

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
beginnen	begon	ben begonnen	začínat, začnout
binden	bond	heb gebonden	vázat, svazovat
blinken	blonk	heeft geblonken	lesknout se
dingen	dong	heb gedongen	usilovat
dringen	drong	heb gedrongen	tlačit
drinken	dronk	heb gedronken	pít
dwingen	dwong	heb gedwongen	nutit
glimmen	glom	heb geglommen	zářit
klimmen	klom	heb geklommen	šplhat se
klinken	klonk	heb geklonken	znít
krimpen	kromp	ben gekrompen	srážet se
ontginnen	ontgon	heb ontgonnen	obdělát
schrikken	schrok	ben geschrokken	lekat se, leknout se
slinken	slonk	ben geslonken	zmenšovat se
spinnen	spon	heb gesponnen	příst
springen	sprong	ben gesprongen	skákat, skočit
stinken	stonk	heb gestonken	páchnout, zapáchat
verslinden	verslond	heb verslonden	hltat, pohltit
verzinnen	verzon	heb verzonnen	vymýšlet (si)
vinden	vond	heb gevonden	nalézt, najít
winden	wond	heb gewonden	vinout, ovíjet
winnen	won	heb gewonnen	vítězit, získat

Groep 6: ĩ – ǫ – ǫ (vervolg)

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
wringen	wrong	heb gewrongen	ždímat
zingen	zong	heb gezongen	zpívat
zinken	zonk	ben gezonken	klesat, klesnout
zinnen	zon zinde	heb gezonnen heb gezind	dumat

Groep 7: ě – ǫ – ǫ

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
bergen	borg	heb geborgen	uschovat, uložit
delven	dolf delfde	heb gedolven	vykop(áv)at
gelden	gold	heb gegolden	platit
kerven	korf kerfde (<i>modern</i>)	heb gekorven heb gekerfd (<i>modern</i>)	nařezat
melken	molk melkte	heb gemolken heb gemelkt	dojit
schelden	schold	heb gescholden	nadávat
schenden	schond	heb geschonden	hanobit, porušit
schenken	schonk	heb geschonken	nalít, věnovat
smelten	smolt	heb gesmolten	tát, tavit
treffen	trof	heb getroffen	trefit
trekken	trok	heb getrokken	tahat, táhnout
vechten	vocht	heb gevochten	bojovat
verbergen	verborg	heb verborgen	schov(áv)at
vertrekken	vertrok	ben vertrokken	odjet, odejít
verzwelgen	verzwolg	heb verzwolgen	pohlit
vlechten	vlocht	heb gevlochten	plést
zenden	zond	heb gezonden	pos(i)lat
zwelgen	zwolg	heb gezwolgen	hltat, lokat
zwellen	zwol	ben gezwollen	otéct, otékat
zwemmen	zwom	heb gezwommen	plavat

Groep 8: a – oe – a:

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
begraven	begroef	heb begraven	pohřbí(va)t
dragen	droeg	heb gedragen	nést, nosit
ervaren	ervoer	heb ervaren	zažít
graven	groef	heb gegraven	kopat, kopnout
varen	voer	heb gevaren	plout, plavit se

onregelmatig in dezelfde groep:

slaan	sloeg	heb geslagen	bít, udeřit
-------	-------	--------------	-------------

Groep 9: a – ie – a:

blazen	blies	heb geblazen	foukat
laten	liet	heb gelaten	nechat
raden	ried raadde (<i>modern</i>)	heb geraden	radit, hádat
slapen	sliep	heb geslapen	spát
verlaten	verliet	heb verlaten	opustit, opouštět
verraden	verried verraadde	heb verraden	zradit, zrazovat

Groep 10: ä – ie – ä

vallen	viel	ben gevallen	padat, padnout
wassen	wies waste	ben gewassen heb gewassen	růst (<i>archaicky</i>) mýt

Groep 11: ä – ĩ – ä

hangen	hing	heb gehangen	viset, zavěsit
vangen	ving	heb gevangen	chytit, chytat

Groep 12: o – ie – o:

lopen	liep	heb gelopen	jít, chodit
stoten	stiet stootte (<i>modern</i>)	heb gestoten	strčit, strkat

Groep 13: ǒ – ǣ – ǒ

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
worden	werd	ben geworden	stá(va)t se

Groep 14: oe – ie – oe

roepen	riep	heb geroepen	volat, zavolat
--------	------	--------------	----------------

Groep 15: ou – ie(u) – ou

houden	hield	heb gehouden	držet
houwen	hieuw	heb gehouwen	sekat, štípat

Groep 16: u – o – o:

spugen	spoog	heb gespogen	zracet
	spuugde	heb gespuugd	plivat

Groep 17: ij – o – o:

tijgen	toog	heb getogen	vrazit, dát se
--------	------	-------------	----------------

Groep 18: ǣ – ie – ǒ

bederven	bedierf	heb/ben bedorven	kazit, zkazit si
helpen	hielp	heb geholpen	pomocť, pomáhat
sterven	stierf	ben gestorven	umřít, umírat
verwerven	verwierf	heb verworven	získat, dobý(va)t
werpen	wierp	heb geworpen	házet, hodit
werven	wierf	heb geworven	verbovat, získat
zwerven	zwierf	heb gezworven	toulat se, potulovat se

Groep 19: ǣ – ie – a:

scheppen	schiep	heb geschapen	tvořit, vytvářet
----------	--------	---------------	------------------

Groep 20: ǣ – ie – e:

heffen	hief	heb geheven	zvednout, zvedat
--------	------	-------------	------------------

Sterke werkwoorden

Groep 21: e – ä + a: – e:

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
genezen	genas/genazen	heb/ben genezen	léčit (se)
geven	gaf/gaven	heb gegeven	dá(va)t
lezen	las/lazen	heb gelezen	číst, sbírat
meten	mat/maten	heb gemeten	měřit
treden	trad/traden	heb getreden	kráčet
vergeten	vergat/vergaten	heb/ben vergeten	zapomenout, zapomínat
vergeven	vergaf/vergaven	heb vergeven	prominout, odpustit
vreten	vrat/vraten	heb gevreten	žrát

Groep 22: e – ä + a: – o:

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
bevelen	beval/bevalen	heb bevolen	rozkázat, rozkazovat
breken	brak/braken	heb/ben gebroken	rozbí(je)t
nemen	nam/namen	heb genomen	vzít, brát
spreken	sprak/spraken	heb gesproken	mluvit
steken	stak/staken	heb gestoken	píchat, píchnout
stelen	stal/stalen	heb gestolen	krást

Groep 23: ĩ – ä + a: – e:

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
bidden	bad/baden	heb gebeden	modlit se
liggen	lag/lagen	heb gelegen	ležet, lehat
zitten	zat/zaten	heb gezeten	sedět

Groep 24: zwakke verleden tijd en sterk verleden deelwoord:

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
bakken	bakte	heb gebakken	péct
bannen	bande	heb gebannen	vyhnat
barsten	barstte	ben gebarsten	prasknout
braden	braadde	heb gebraden	smažit, opékat, opéct
brouwen	brouwde	heb gebrouwen	vařit pivo, kout
erven	erfde	heb geërfd heb georven (<i>spreektaal</i>)	dědit
heten	heette	heb geheten	jmenovat se, naz(ý)vat
hoeven	hoefde	heb gehoeven	potřebovat
lachen	lachte loech (<i>archaisch</i>)	heb gelachen	smát se
laden	laadde	heb geladen	nakládat, naložit
malen	maalde	heb gemalen	mlít, otáčet se
scheiden	scheidde	heb/ben gescheiden	loučit se, rozvádět (se)
spannen	spande	heb gespannen	napínat, napnout
verbannen	verbande	heb verbannen	vyhnat
vouwen	vouwde	heb gevouwen	skládat, složit
wassen	waste	heb gewassen	(u)mýt
weven	weefde	heb geweven	tkát
wreken	wreekte	heb gewroken	pomstít
zieden	zood (<i>archaisch</i>) ziedde	heb gezoden heb gezied (<i>modern</i>)	vařit, vřít
zouten	zoutte	heb gezouten	solit

Groep 25: sterke verleden tijd en zwak verleden deelwoord:

jagen	joeg jaagde (<i>modern</i>)	heb gejaagd	honit
vragen	vroeg vraagde (<i>dialect</i>)	heb gevraagd	zeptat se
waaien	woei waaide	heb gewaaid	foukat
zeggen	zei / zeiden zegde (<i>samenst.</i>)	heb gezegd heb gezeid (<i>spreektaal</i>)	říct

APPENDIX III – STAMTIJDEN ONREGELMATIGE WERKWOORDEN

Groep 1: stammedeklinkerwisseling k/ng/nk – ch – ch

infinitief	o.v.t.	v.t.t.	česky
bezoeken	bezocht	heb bezocht	navštívit, navštěvovat
brenghen	bracht	heb gebracht	nést
denken	dacht	heb gedacht	myslet (si)
dunken	dunkte docht (<i>spreektaal</i>)	heeft gedunkt heeft gedocht (<i>archaisch</i>)	myslet si, zdát se
kopen	kocht	heb gekocht	koupit, kupovat
mogen	mocht	heb gemogen	mocht, smět
plegen	placht		mít ve zvyku
zoeken	zocht	heb gezocht	

Groep 2: samengetrokken uitgang/stammedeklinker in infinitief

doen	deed	heb gedaan	dělat
gaan	ging	ben gegaan	jít, chodit
slaan	sloeg	heb geslagen	(z)bít
staan	stond	heb gestaan	stát
verstaan	verstond	heb verstaan	rozumět
zien	zag / zagen	heb gezien	vidět

Groep 3: overige gevallen

durven	durfde dorst	heb gedurfd	troufnout si
eten	at / aten	heb gegeten	jíst
hebben	had	heb gehad	mít
komen	kwam / kwamen	ben gekomen	přijít, přicházet
kunnen	kon / konden	heb gekund	být schopen
moeten	moest	heb gemoeten	muset, musit
weten	wist	heb geweten	vědět, umět
willen	wilde wou / wouden (<i>spreektaal</i>)	heb gewild	chtít
zijn wezen (<i>spreektaal</i>)	was / waren	ben geweest ben geweest (<i>spreektaal</i>)	být
zullen	zou / zouden	heb gezuld (<i>spreektaal</i>)	pomocné sloveso budoucnu muset